Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 5 СЕНТЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 107 (7453). ★ Мах 3 кеп.

Яхъа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

ШийтталагIа пятилетка йолаелча денз къаьстта дика болх а беш, хьалхашка латта декхараш хадданза тIеххоачашдеш хьайоагIа «Чечингагропромстрой» производственни объединенена чуйоагIача Грозненски аьшкбетона конструкцей завода коллектив. Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача цIейна сийленца накъаяхара къахьегама вахте а этта къаьстта беркате болх бу цо укх юбилейни шера. Дерригача технико-экономически хьокхамий бархI бетта план тIеххоачашъяьй завода болхлоша. ИоагIачул дукхагIа маьхалъяьккхай кхойтта эзар сом мах бола продукци. хIаьта заданел тIех арахийцай 298 эзар сома маьха товарни продукци. Шоай потребителашта поставкаш яра договорни декхараш а толамца кхоачашдаьд цар. Къахьегама овсарле лакхъяра план а 10 процент тIеххоачашъяьй коллективо.

Сийлахь-боккхача Октября 70 шу дизара яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхай Гунеев Хьусена кулгалдеча хьу чакхйоахача цеха коллективо. Шин шера план кхоачаш а яь, тIадоагIача шера чотагIа цо къахьега массехк бутт ба. Шоай декхараш толамца кхоачашдеш я Устарханов Мувсаи Куркиев Мурати керте латтача цехий коллективаш а.

Деша дай бац

ШийтталагIча пятилетка шоллагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра, Сийлахь-боккхача Октябра юбилейна сийленца накъабахара доккхий декхараш тIайицадар Негинский Леонид Моисеевич керте латтача Грозненски «Автоспецоборудование» яхача опытно - экспериментальни завода коллективо. Уж толамца кхоачаши тIеххоачашидеш, республикерча промышленни предприятешта юкъе хьалхалаттачарех цаI йолаш чакхъяьлар из хьалхарча ах шера. Цул тIехьагIа геттара во болх а беш, тIайица декхараш меттел, пачхьалкхен планах а лоархIабац уж. ДIабахача бархI бетта товарни продукци арахецара пачхьалкхен план низткъа мара кхоачашгъяьяц завода коллективо. Цу юкъа маьхала ца йоаккхаш йисай 97 эзар сом мах бола тайп-тайпара продукци.

Иштта ший потребителашта продукцена поставкаш яра договорни декхараш кхоачашдаьдац цо. ТIадиса паччахьалкхен декхар дукха да. ЛоархIаяц из пачхаьалкхенна пайда бара, къахьегама овсарле лакхъяра, арахецача продукцега дIабода мах лохбара заданех а.

КПСС ЦК ПОЛИТБЮРО

КПСС ЦК Политбюрос 3 сентябре хиннача заседане йийцай «Къахьегамхой политически экономически дешара системе перестройка яра керттера лостамаш» яха КПСС ЦК проект партийни, комсомольски, профсоюзни организацешка, министерствашкеи ведомствашкеи, массови информаце средствашка ювцара итогаш. Белгалдаьккхад, из документ идеологически балха лоархIамегIа ярех йолча участке болх бара хьада программа хилара тарра массе а моттигашка хьаллоацаш а могадеш а тIайицалга. Проект ювцача хана дукхха откликаш, замечанеш, предложенеш тийнай, хIаьта уж моттигашка партийни комитеташа техкай, проект тоаеча хана теркал а яьй.

КПСС ЦК тIайицача соцам тIа партийни, боахама, профсоюзни, комсомольски органашта тIадиллад къахьегамхой политически экономически дешара системе перестройка яра, занятей дикали царех хьахулари овлангара тоадара де дезараш кийчде а чакхдаха а. Белгалдаьккхад укх хьатIадоагIача дешара шера мехка массанега экономически дешар Iомадайта дезилга, советски наьха хIанзарча ханара экономически кхетам лакхбелга, къахьегамхоша доалдара экономически методаш, йиззача боахама расчета, производственни вахара демократизаци самоуправлении яра хьалашка болх бара навыкаш караерзаелга Iалашдергдолаш.

ЦК Политбюрос тIайицаб «КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума установкашка хьежжа кхачан дош къоастаделга сихдара тIехьа ца а тетташ де дезарий хьакъехьара» соцам. Цу тIа белгалдаьккхад, лоацача ханашка кхачан продукци дукхагIа яккхара массе а тайпара источникаш оарцагIъяхар керттердарех политически декхар лоархIаш парте Центральни Комитет йолга. Колхозно-совхозни производство дегIайоалаяр сихделга чIоагIа кIийле хинна дIаотта деза мехка кхачан дош къоастадара. Из гIулакх чакхдаккхара новкъостал деш хила деза предприятей, гражданий подсобни боахамий, коллективни садоводствай огородничествай таронех кхы а биззагIа пайда эцилга. Уж боахамаш дегIадоаладара кхы а дикагIа хьалаш хьадара кепатеха арадоахаргдола лаьрххIа соцамаш тIайицад КПСС ЦК-си СССР Министрий Советои.

Боахам лелабара кердача хьалашка материальни производства сферера министерствайи ведомствайи балха перестройка яра хьакъехьарча КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума установкашка хьежжа решени тIайицай союзно-республикански министерстваех — СССР геологе Министерствах, СССР кIора промышленноста Министерствах, СССР Iаьржача металлурге Министерствах СССР общесоюзни министерствашт яра хьакъехьа.

Иийцай карарча шера хьалхарча ах шера парте нах хьайибара итогаш. Из дош дувцача хана белгалдаьккхама хиллара, партийни комитеташа, юххьанцарча партийни организацеша бIарчча хьайицача перестройка яра хьалашка шоаш дика хилар хьехкха бола кадрови болхлой, колхозхой, интеллигенце викалаш КПСС бахийта хьакъоастабелга тоадаьд, царгара доагIар хьадехилга чIоагIдаьд. ДукхагIа теркам тIаахийта баьннаб парте членийн членалла кандидатийн авангардни лоархIам лакхбара. Цхьабакъда массанахьа яьяц практически выводаш партийни мугIараш чIоагIлара хьакъехьарча КПСС XXVII съезда установкех, хьалха а санна уж сихха дегIакхувл, керда членаш хьанийбелга бе-башха ца хеташ леладу, къонача коммунисташца беча балха тIехь формализм лелаю.

Партийни комитеташта, юххьанцарча партийни организацешта тIадиллад цу балха кIоаргга анализ елга, шерра гласность хилара, къахьегама коллективайи общественни организацейи мнени теркалъяра ларда тIа бо, къонца индивидуальни отбор а еш КПСС-е дикагIбола нах хьайибар доагIача тайпара лерттIа Iалашделга.

Хьайбаш толаме Iангара дахара, хьайбай продукташ дукхагIа яхаран кийчъяран тIехьарча Ерригсоюзни социалистически яхьа итогаш йийцай. 1986 шера октябре денз 1987 шера июне кхачалца йолча юкъа хьайбай керттера продукташ йоахилга лакхденнад. Шура эцилга 5 процент, дулхи фуаши эцилга — 4 процент лакхденнад эггара хьалха интенсивни факторий, доакъарах дикагIа пайда эцара, боахама расчет, коллективни дезален подряд юкъейоалаяра, къахьегам вIаштIехьбаккхарен цунна стимулировани ярен кхыйола прогрессивни формаш караерзаяра чотагIа.

КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Сийлен грамоташ еннай колхозий, совхозий, межхозяйственнии кхычен предприятей, организацей, объединеней дукхкача коллективашта, хIаьта иштта цхьайолча юрта районашта, автономни республикашта, краяшта, областашта, союзни пхе республикана: РСФСР, Белоруссии ССР, Литовски ССР, Латвийски ССР, Киргизски ССР.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцад иштта мехка чурча вахара а цун арахьарча политика а кхыдола дешаш.

Парте XXVII съезда, КПСС ЦК июньски (1987 ш.) Пленума решенеш кхоачаш а еш, халкъа боахама эша лоархIаме продукци арахецара пятилетка хьалхарча шин шера план ханал хьалха, Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача денга кхоачашъяра къахьегама вахта сийленца дIахьош я СССР 50 шу дизара цIерагIча Грозненски химически завода ерригача подразделеней коллективаш.

Керттерча производства технологически цехий корпусашка латтача оборудованена ремонт еш ба завода ремонтно - механически цеха болхлой: слесараш, тонараш, фрезеровщикаш, инструментальщикаш, сварщикаш. Цеха коллективе йовзаш я хьалха латташ йола Данилин Григорий Васильевича кулгалду запорни арматурана ремонт еш йола бригада. Лакха говзал, йоккха опыт, хьинар дола говзанчаш ба бригада членаш. ДукхагIбараш къахьегама ветеранаш, кагирхой хьехамчаш ба уж.

Шоаш дер тешаме деш хиларца белгалбаьннаб бригаде И. Антошкин, И. Шевляков, Б. Павлов, кхыбараш. БоккхагIболча новкъостел тIехьа ца вусаш къахьег къонача токара Баклуев Хьамзата. Урус - Мартановски района «Красноармейский» совхозе токаралла болх беш волча ший даьгара масал а эцаш, цун гIулакх дIаходахьа лаьрхIар вIамигача саго. Шера ший даьца болх а баь. Грозерча «Красный молот» заводе шин шера кхы кIоаргийр цо ший опыт, лакхийр квалификаци. Укх шера июнь бетта Советски Эскаре гIулакх даь а ваьнна, цIавена вIамига саг балха эттав укх предприяте. Юххьанца денз тIехдика болх беш а ва.

Ше дIадоладаьча гIулакха чIоагIа мутIахьа саг ва технологически цехашкарча оборудованена ремонт еш вола слесарь Цуцаев Баудин Ибрагимович. Ер ткъаь нийслагIа шу да цо укхаза болх бу. Производства ветерана ваьхха тIа лепаш я «За трудовую доблесть», «За трудовое отличие», «Къахьегама ветеран» яха медалаш. Иштта беза мах баьб паччахьалкхено цунна карагIдийннача гIулакхий. Дукха я хьинар долча къоаночоа тийнна сийлен грамоташ, дуккхаза кхайкадаьд баркал. Уж совгIаташ дIаязде моттиг ца тоъаш цун къахьегама книжка юкъе йиллай кхоъ вкладыш. Шийтта шера бригадира декхараш кхоачашдаьд Баудина. КхойтталагIа шу да из пенсе ваха, бакъда цIагIа Iе сатем боацаш, даим наха, юкъе хила ловш ший бригаде слесаралла болх бе висав из. Ше заводе къахьегача 29 шера итташ болча кагирхоша Iомальй цо ший балха йIаьхий опыт. Вахара новкъа цо баьхараш юкъе ва «Грознефтеоргсинтез» объединене керттера механик Завгородний Валерий Андреевич. Заводе а объединене кхыча предприятешка а болх беш ба цо хьалкхебаь Жидков Сергей, Чиркунов Владимир, Такаев Iалаш, дукха кхыбола кагирхой.

Дика болхло, гIорваьнна специалист ше хиларал совгIа хьинаре дакъа лоац Баудин Ибрагимовича рационализаторски балха тIа а. Итташ эзараш сомий маьха пайда баьннаб предприятена цо еннача бIаьш йолча рацпредложенеех.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) хьалха латтача бригада членаш слесараш И. Антошкин, Б. Павлов, И. Шевляков, токарь Х. Баклуев шоайла дагабувлаш латт; завода ветеран, кагирхой хьехамча, рационализатор Б. Цуцаев ший балха тIа.

Р. АУШЕВ.
Автора сурташ.

Сийле хийла хьалхалаттарий!

1 сентябре кхаччалца доакъараш дукхагIа дахаран цар дикал лакхъяран тIехьа республика районашта, колхозий, совхозий коллективашта юкъе лаьттача социалистически яхьа итогашка а хьежа КПСС Нохч-ГIалгIай обкома бюрос, НГIАССР Министрий Совето, облсовпрофои ВЛКСМ обкомои соцам баьб

Районашта юкъе:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела цIе вымпел а луш

Хьалхара моттиг

Хьожае, шин кIира доахана хIара условни кертана 2,7 центнер доакъара единица тIакхеталга, иштта юкъара запас — хIара кертана 16,9 центнер доакъара единицега кхоачаш доакъар доаккхалга Iалашдаьча

УРУС-МАРТАНОВСКИ РАЙОНА.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш

ШоллагIа моттиг

Хьожае, шин кIира доахана хIара условни кертана 3,2 центнер доакъара единица тIакхеталга, иштта юкъара запас—15,6 центнер доакъара единицага кхоачаш доакъар доаккхалга Iалашдаьча

МАЛГОБЕКСКИ РАЙОНА.

Боахамашта юкъе:

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи карара кара тела цIе вымпел а луш

Хьалхара моттиг

Хьожае, доахана хIара условни кертана 25,9 центнерага кхоачаш доакъара единица Iалашъяьча Гудермесски района

«Белореченский» совхоза.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, облсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи Сийлен грамота а луш.

ШоллагIа моттиг

Хьожае, доахана хIара условни кертана 23,9 центнерага кхоачаш доакъара единица Iалашъяьча Урус-Мартановски района

Мичурина цIерагIча совхоза.

доахана хIара условни кертана 23,9 центнерага кхоачаш доакъара единица Iалашъяьча Наурски рийона

«Победа» яхача совхоза.

КПСС обкома, НГIАССР Министрий Совета, овлсовпрофеи ВЛКСМ обкомеи диплом а луш.

КхоалагIа моттиг

Хьожае, доахана хIара условни кертана 23,6 центнерага кхоачаш доакъара единица Iалашъяьча Наурски района

«Наурский» совхоза.

доахана хIара условни кертана 22,7 центнерага кхоачаш доакъара единица Iалашъяьча Урус-Мартановски района

«Урус-Мартановский» совхоза.

РОССЕ ХУДОЖНИКАШИ ХАЙ

Советий мехка кховзткъе итт шерара истори хьахьокх Москве Центральни выставочни зале 3 сентябре хьайийллача Ерригроссийски художественни экспозице. Изобразительни искусства панорама зрителашта хьалхашка оттайир массе а жанрай пхи эзар совгIа йолча произведенеша.

Вводни зале я выставка ший тайпара йола монументальни пролог а хинна дIаэтта Мухина Верай «Болхлои ахархои» яха произведени. Укхаза я мах баь варгвоаца реликвеш — Ленин дийна волча хана цун сурташ даьча Н. Андреева балхаш. Оптимизм йолаш, кхоаненах тешам болийташ да шоай творчестваца Сийлахь-боккхача Октябра идеяш чIоагIъяьча К. Петрова-Водкина, А. Дейнекеи картинаш.

— Цхьан тхов кIал классикеи таханара замеи дIа а хьекха, советски искусства дикагIча традицей преемственность гайта гIерт тхо, — йоах РСФСР художникий Союза правлене председатела В. Сидорова. — Из эггара хьалха искусства халкъеи общественни вахарцара органични бувзам, художника граждански хьинаре позици, йоккха духовность а гуманизм а я.

Цу принципашца хьалхлелайир оаха экспозице вай ханара раздел вIашагIтохача хана. Цул совгIа, парадность, помпезность ца хилийта гIийртар.

Искусства мастерашта таханарча дагалаттараш дукха темаш я. Цар сийрда бIарг кхоаб хIанзарча заманга, таханарча деной атмосфера ма ярра бакъгайтаргйола художественни формаш лех. Цар творчество кхоач перестройкана новкъарло еча а. Цудухьа выставке кIезига яц ира публистичность йола, хулача хувцамашта къайлагIа а гучахьа а духьалбарашца машар хургбоацаш къовсам лоаттабу социально-критически лостамера произведенеш.

Шоашта боккха безам тIаоз плакатни графикас, халкъеи декоративно-прикладнойи искусства произведенеша, театреи кинои художникий балхаша.

Из экспозици чакхйоал Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дуза ха тIакхоачаш ерригача союзни республикай мастерашта карагIдаьннараш дIахьокхарца.

О. КОСТРОМИНА,
ТАСС корр.

Москва.

БАЬЦАДААРАШ ЛЕЛАДЕР

Ший 20 шу ха йолаш ера Юсупова Хамсат Урус-Мартане. Из болх баь опыт йола саг яр. Юххьанца ферме, цул тIехьагIа, свеклаш кхееча болх баьбар цо.

«Горец» яхача совхозе баьцадаараш кхедеча балха гIо аьлар цунга. Болх беш массехк бутт баьлча звенона керте оттайир, из къахьегара тIера а болх бе ховш а йоландаь.

7 шера вIаштта яхье котъяьлар из звено. Цун членаш моральни а материальни а хьаллаьцар.

Совхоза болхлоша а юртарча наха а массехказа вIаштта Урус-Мартана юрта Совета депутаталла хержай из.

1977 шера цох йир бригадира гIончен учетчицеи. Совхоза кулгалхой дагахилар цох бригадир е.

1980 шу тIакхоачаш баьцадаараш кхеду совхоз хьайбаш леладу боахам хургболча яьккхар. Цига дагадехар Юсупова юххьанца хьайбай боахаме болх баь хилар, доахан деттара опыт цун йолга. Бакъда...

— Са безам бар баьцадараш кхедеш хила, — яхаш дувц Хамсата. — Цудухьа «Солнечный» совхозе яхар со.

Сага сий гаьна доал. Иштта ювцаш хеза яр из цу боахаме а. Цудухьа раьза а хинна дIайицар. Духаев ЯрагIе бригаде болх бергболаш. Хамсатах бригадира дика новкъост хилар. Иштта болх беш шин шу даьккхача бригадиралла оттае могайир из Духаева.

Цу хана дикка тоабелар совхоза боахам. Цига юкъеяккха йолайир коллективни подряд. Дика а йоккха говзал йола а болхло, хIама вIаштIехьдаккха хов саг хиларах тарра бригадиралла оттайир Юсупова.

Кхыча, хьалха латтача боахамашка а санна, «Солнечный» совхозе шерра юкъейоалайир бригадни дезален подрядаш. Керда эттача директора Дедаев ИбрахIима хьал а лоацаш совхоза болхлой шоай лаьттан дашй хилар.

Юсупова Хамсата ший бригадерча нахах хIаранена дIаелар хьалкхее цхьаьцца гектар йола помидораш. ХIаьта бригада членаша хьалкхейора нарсаши свеклаши.

Дикача нахах

— ХIаране ший дезалца болх бора шийгарча лаьтта, йоах Юсуповас. — Бакъда механизатораша новкъостал-м дора. Из дале а, кулгашца къахьега дезаш хулар, хIана аьлча тха лаьтта дуккхача шерашка вIаштта йоархIаш тIаювлаш иллад. Къаьстта дукха яр гумайи свиноройи яха йоархIаш. Кхыяраш а яцар кIезига. ХIара шера 2—3-зза макха баьккхачен культиваци йиччен дIайоахалацар уж. Цул совгIа лаьтта хий дуллаш хиларагIа цар гих йоархIаш юха а хотталора. Цудухьа бIарччача ахкана цел бетта безаш дар. Дункхача хана денз ахархочоа гIулакх деш хьабена из цел тахан а цунна эшаш ба.

4 шу хьалха гектара тIара 150 центнер мара ялацар. 200 центнер йоаккхаргхилар дагадохаш а дацар.

Деррига а сихха хувцаделар дезала подряд, тIаккха хозрасчет юкъейоалайича. ХIанз совхозе болх беш 920 дезала подрядни звено я. Наха дог раьза а долаш болх бу. Доккхачун а зIамигачун а кхом бу. Хий, удобренеш, химикаташ, энергоресурсаш кхоию. Из ца дича бухсоццаш хьахулар кIезигагIа хургда, план кхоачашъяра, алапи даккхара Iаткъаргда.

ДIадахача шера Юсуповай бригадо 68 гектара тIа хьалкхедир баьцадаараш. Цу лаьттах 41 гектара тIа «факел» яха помидораш яр.

— Юккъера лаьрхIача хIара гектара тIара 375 центнер помидораш яьхар оаха, — йоах бригадира. — Помидораш дика а яр. 12 эзар тонни гаргга паччахьалкхенна дIаелар, вешта аьлча цаIи ахи план кхоачашйир. Вож баьцадаараш а заданел дукхагIа дIаделар. Йокъал ма ярий.

Цу йокъала духьала яьккхар бригадерча наха шоай говзал, хьинаре къахьегам, чIоагIа дисциплина. Шоай ханнахьа хий дуллаш, оасар деш, лаьтта цамцадоаккхаш, лазараштен зеннерча са доаллача дийнача хIамаштен духьалара молхаш тохаш гIулакхаш дир. Цудухьа дика хьийкъар баьцадараш. Дуккхача дезалий подрядий кхашкара культура чIоагIа йийбар. 500 центнерал совгIа помидораш чуйцар Акуева Исхьата, Юсупова Нурас, Зангаева Нурас, кхычар.

Бригадерча ветеранашта тIехьабисанзар къонабараш а: комсомолкас Ибрагимова Саламата ший гектара тIара 480 центнер помидораш яьхар. Иштта хьийкъар Абубакарова Ларисайи Акуева Асетеи помидораш а.

ХIара бетта авансагIа 150 сом ахча нийдир цар. ДIадахача шера дезала подрядага 3000 сом кхаьчар, хIаьта хьалха латтача подрядашка 4—5 эзар сом. Царна цул совгIа совхозо шоай доалахьа долча хьайбашта лаьрхIа доакъара свеклаш, даа ялат, баьцадаараш делар.

Шин шера вIаштта «Солнечный» совхоза еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх.

Уж толамаш доахача доккха дакъа да лоац Юсуповас.

Укх шера кхы а доккхагIа толамаш даха лерхI бригадо. Цо хьалкхеяьй нарсаш, помидораш, кабуц, столови свеклаш. ХIаьта укх шера эггара хьалхара баьца комараш а кхеяьй цига. Цун план а тIеххоачашъяьй.

— Цхьан шера шин план кхоачашъе декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхашка,— йоах бригадира. — Ер шу а йокъал этта ма дерий. Бакъда тхоай дош кхоачаш-м дергда.

Юсупова Хамсат дика саккхета организатор хинна ца Iеш, иштта кагирхой дика хьехамча а я.

Хамсатеи цун маьреи шин йоIи кхо воIи ва. ДоккхагIдола бераш комсомольцаш да, Романи Раисеи пионераш ба. Деррига бераш къахьегара тIера да, даьнеи нанней кхай тIа а цIагIа а новкъостал ду.

Советски Эскаре гIулакх даь цIавена воккхагIвола Рамзан МВД органашка балха дIайицав. Розас йистеяьккхай кооперативни техникум.

Хьинарей дог цIенеи къахьегарах а общественни вахара юкъе дизза дакъа лацарах а Юсупова Хамсата еннай Къахьегама Сийлен III степена орден, «За трудовую доблесть» яха медаль, Ерригсоюзни социалистически яхье котъяларах йола знакаш. Из коммунистически къахьегама ударник, XI пятилетка ударник я.

Совхозе, юрта лоархIашин сий деши я Юсупова Хамсат. Шоай наьнах доккхал ду цун бераша.

М. ХАЛУХАЕВ.

ПЕРЕСТРОЙКАХ ДОЛА

КЪАХЬЕГАМХОЙ ПИСЬМОШ

Лехачарна корадоагIа

ШОД ИШТТА ХЬАБАЬСТАР

Ше Iойиллача хана денз болх а гIулакхаш а цхьан кога тIа ца доалаш хьайоагIар, Нохч - ГIалгIай цементни завод. Шера проектни мощность 1 миллион 200 эзари тонн йолаш, эггара дукхагIа цо арахийца продукци а 643 эзар тонн совгIа мара яцар. Из дар 1975 шера. Цу хана денз из хьокхам кхы а лохлуш хиннаб 1987 шерага кхачалца.

Хувцалоре директораш, керттера специалисташ, цхьабакъда, болх тоалацар. Столице бахаш боле кулгалхой кхоабацар предприяте гIулакхашка хьажа. «Волгаца» балха хьабоагIар, ди сайренгахьа лестача цIаболхар. Коллективана фу эш, болх дIа хIана бодац тахка ха тоъацар, болх а боацаш, дукха дар шоай гIулакхаш. Цунга хьежжа яр коллективера къахьегама дисциплина. Заводе яцар пропускной режим, нах тIехьабаьле балха хьаухар, прогулаш еш, малараш мелаш моттигаш хулар. Кхыметтел завода ков а карт яь чулаьца дацар. МоллагIа саг хийцца тIаваха йиш яр производственни участкаш йолча, цехашка, безам бале — управлене пульт йолча а.

Гуш дар гIулакх хувцанза даргдоацилга. Завода эшар доал де ховрдола боъонца вола да. ТIехьара директор хувцалуш лаьрхIар партийни закалка йола сег коллективана керте оттаве. Дукха дийцачул тIехьагIа соцам бир парте Шалински райкома секретарь Ю. Усамов директоралла хьожаве, Коллективана возаш вар из, цунна а йовзар завод, ховра из малагIча хьал тIа кхаьчай. Цхьаболчар йоахар дукха говргвац керда директор, шийна квартира хьа а ийца, хехка столице дIагIоргва. Иштта хета кIал кIийле а яр. СССР гIишлон материалий Министерствас дехарах цунна Грозне кхо цIа дола квартира еннаяр.

Цхьабакъда, укх наькъагIа кхыча бесса хилар гIулакх. Усамова квартира хьаэца тигензар, профкомо ордер дIеелар квартираш эца аргIагIа лаьттачунна. Укхаза хета тарлу наха юкъе шийсий лакхдаккха цо из дича санна. ХIаьта иштта хета бокъо йолаш а бар болхлой: дукха бIаргабайнабар царна деррига «шоашта» яхаш бола кулгалхой.

Заводе яцар наха яла ший фусамаш, берий учрежденеш, салаIа моттиг. Кхыметтел делкъийна даа хIама а цIагIара хьаькхаьа дезар. Во дар къахьегама, быта хьалаш. ХIара шера балхара 100—150 саг дIаводар. Тоъаш бацар электрикаш, ремонтникаш, слесараш, машинисташ.

Иштта хьалаш долча предприяте хала дар хувцамаш де, гIулакх тоалургхиларах нах тешабе. Кердача кулгалхоша — завода директора Ю. Усамова, парторганизаце секретара — А. Дудургова лаьрхIар коллективе партийни влияни чIоагIъе, коммунистий хьалхленца болх тоабе. Партийни организаци чIоагIъяра КПСС членалла хьанийцар къахьегаме хьалхалаттараш, новатораш, активисташ. Цо таро елар лоархIамеча участкашка коммунисташ хьожабе, цигара партийни влияни чIоагIъе.

Эггара хьалха де дезачох цаI дар къахьегама, быта хьалаш тоадар. Цу гIулакха оарцагIъаькхар завода еррига коллектив. Дукха ха ялалехьа хувцаделар завода ков, цехашка хьадир салаIа, делкъийна хIама даа цIенош, цIе уголокаш. Хьалха бIеха, дом болаш хиннача уйчешка, этажаш тIа хьатIаввулача лоамеш тIа дорожкаш, палазаш дехкар. Капитальни ремонт а я, тоаяьй завода столови, клуб, Чири-Юртовски юкъерча школаца цхьана вIашагIъеллар самодеятельни музыкальни ансамбль, шоай футбольни команда я. Политпросвещене кабинете керда газеташ, журналаш деша, радиога, телепередачага ладувгIа моттиг я. Хьаьй техучеба йокиха кабинет. Завода коллектив каст-каста театре, кино ух. Иштта салаIа моттиг яьй Каспийски форда йисте.

Хала йолча хана а балхара дIа ца воалаш висача завода ветерана машиниста А. Мишаева дагалувц:

— Дагарбаь варгвоацаш дукха директораш хиннаб тхо долча. Цар керттера гIалат — нах бицбалар, цар йоахо ца яр. Ханнахьа хьажацар оборудованега, ремонт йицар производственни корпусашта, помещенешта. Дика болх бой а во бой а массане а хьазца алапи цхьатарре хулар. ХIанз дIаяьннай уравниловка. Беча балхага хьежжа да хьалцаш дола алапи.

ТIехьарча хана кIезигагIа ба балхара дIабувлараш, дIаьннай прогулаш, балха хьабахка нах тIехьабисар, чIоагIъеннай къахьегама дисциплина, алсамдаьннад болхлой алапеш. Наькъа йоакхо ярга хьежжа лакхъеннай къахьегама овсарле. 1987 шера хьалхарча ялх бетта продукци арахецара план 103,9 процент кхоачашъяьй, из маьхала яккхара план — 103,8 процент. ПланагIа лаьрхIа хиначул 5,2 процент лакхъеннай къахьегама овсарле.

Цхьа ха яр сомий бешамашта, баьцадаарашта юкъе ца йоагIаш йиллай цементни завод, яхаш. ТоалургбацЦун болх, йоахар хозахета къа да укхаза хьегар. Кердача директора вIаштIехьа даьлар из уйла нийса ца хилар дIахьокхе, шийна нах тIехьабаха. Болхлоша аьлар прогульщикашта, молаш болчарна шоашта юкъе моттиг яц, аьнна. Болхлой шоаш оарцагIбаьлар къахьегама дисциплина чIоагIъе, новкъарле еш дар дIадаккха, социалистически рузкъа лечкъадераш та наькъаш дехка Наькъа сакхийра цхьайола цементовозаш мовхьаш а ийца аха езача маршрутагIа ца ухалгах. Общественни организацеш ца цхьана рейдаш йир из дош тохкаш. Иштта хьагучабаьхар «аьрдехьа» лестераш, цар никъ бийхкар.

Завода кулгалхой вIаштIехьдаьлар цхьан нарядагIа болх барах доала беркат наха дIадоввийта. кердача хьисапе — подрядагIа болх бе яьлар бригадаш. Цо хIаране бехктокхам айбир, тIеххьара хьахулар алсамдаьккхар. ДIаьннай хьакимаша командаша телга, цIогIа детта ханаш. ХIанз моллагIа къовсам болхлоша шоаш къоастабу, новкъосташта хьалхашка гучабалар кхераш наха эхь-бехк хет. Хьалха хиина дика йоаца традици каг а еш, болхлой сакхетам лакхбара процесс дIайолаеннай.

Цхьа ха яр заводе смена дIаяла, хьазца «бицлуш», хьажацар оборудоване болх мишта бу, смена чакхъяьлча эша документаци оттаьйий, тахкацар сменас болх мишта баьб. Хьадаьчох мара алапи лургдоацалга хайча гIулакх хувцаделар. Наха хьадийхар технологически дисциплина тоаелга, дIахайтар хьалха леладаь гIулакхаш дIахо шоаш ловргдоацалга. ХIанз, цементникаша оалаш ма хиллара, сихагIа го баха йолаелар пишкаш.

Заводо хьалхара ког баьккхабале а, дукха проблемаш я хIанзчул тIехьагIа къоастае езаш. Предприятена комплексни реконструкци е еза. Цхьабакъда, завод соцае йиш яц. Мичара яхаргья цу гIулакха ха, средстваш? ХIанз а йолаш яц проект. Цох гIулакх хургдоацалга кхетадеча коллективо болхлой собране лаьрхIар: шоай низ дIекхоечар шоаш хьаде. Производство технически а социально а кердаяккхара план чIоагI а яь тIанийцар. ДIадахача шера болабелар кхесттача пишкашта, цементни е бийдала а хьаьрашта ремонт е, ревизи йир оборудованена, экскаватораштa. Кхыдола балхаш дир.

Кадраш балхашта дIачIоагIъяра 280 моттиг йола берий беш хьалъяьй, лард еллай 110 квартира йола цIа хьалдара. Болхлой поселке дIайха хий хургдолаш ремонт яьй трубопровода.

Коллективага ца хоатташ, цунца дага ца боалаш цхьа хIама дац укхаза. Цудухьа лакха я къахьегама овсарле. Шалински района промышленни предприятешта юкъе хьалхарча, ех шера призовой моттиг яьккхай цементни заводо. Цу гIулакхо чIоагIа хьинар айду болхлой.

Нохч-ГIалгIай цементни завода коллективо халача дукъагIа урагIа бодача наькъе тIа яьнний. Шеко йоацаш керда толамаш доахаш, накъагIоргья из Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара цIейна.

Р. ЯКУБОВ,
инженер.

Письмош тIара мугIараш

Хий хьакхачац

Дикка ха яьннай тха юрта Ленина цIерагIча улицагIара кхы хий хьа ца доагIа. Цун бахьан да цу улицагIа бахача цхьаболча наьха эхь-эздел довра. Цар цхьаникха бокъо а йоацаш турбаш толха а яь дIакъаилад из. Юрто аьнначунга ладувгIаш саг вац царна юкъе. Оаха массехаза дийхад юрта Совета а райисполкома а кулгалхошка бокъо йоацаш дIалокъадаь хий хьахецийта, аьнна. Амма, хIанзалца хьа царгара хьахулаш новкъостал дац. ХIаьта оаха чIоагIа хало лов хий ца хиларах. Юрта юкъе кIеззига хий хьадоагIаш цхьа моттиг йисай. Цхьабакъда, цига дукха ха йоае еза очередагIа латташ.

Атта саг тешаргвоацаш хIама да оаха дувцар. Тамаш а яц. Мала тешаргва тахан цу тайпара моттиг нийслургья, аьлча? Бакъда тха юрта из хIама долаш да. Цун бахьан цаI мара дац: Юрта Совето доал дIаденнад эхь-юхь дайнача, духхьал шоашта болча пайдана бахача нахага. Цунца толхаьй социальни нийсхон принципаш. Бокхъалдар аьлча, из да тхона дукхагIа новкъадар а.

Ачхой-Мартановски района Валерик яхача юрта баха Ж. ХАДАЕВ; М. МУГАЕВ; А. АБУБАКАРОВ, юртара хьехархо; Д. ДЖАБРАИЛОВ, слесарь С. ТОВБУЛАТОВ, болхло.

Патриоташ кхебе

Вай республике кIоаргга эргалонаш е болабеннаб кагирхошта тIемa-патриотически кхетам балара балха тIа. ХIанз Нохч-ГIалгIайчене йоикхагIйолча предприятешa шефство лелаю ЦIеI байрак» лелаеча Закавказски погранични округа заставашта. «Промавтоматика» НПО, «Терек» объединене, «Оргтехника» ПО, «Красный молот» заводе запасе болча къона тIемахой Советий членаша дукха болх бу допризывникаши призывникаши атта доаца пограничний гIулакх дIадахьара кийчбеш. Советашта юкъебахаб бIухой-интернационалисташ, хьалха хинна пограничникаш.

ЧIоагIа да шофераштен бIухоштен юкъера бувзамаш. Массаза а шоайла дIа-хьа кахьташ язду, предприятей къахьегамхой шоай хиннача болхлоша гIулакх деча моттигашка хьошалгIа ух. ХIаьта дукха ха йоаццаш «Красный молот» завода коллективо лакхача лоамашка латтача заставашта лаьрхIа хьа а даь дIадахьийтар иттех отопительни котелаш.

Шефство лелаеча предприятей опыто хьахьенхар кагирхошца лелабу кхетама болх эргабаккхарах производствана а холуш пайда боалилга. ЧIоагIлу дисциплина, айлу къахьегама овсарле, арахецача продукце дикал. ХIана аьлча, подшефни заставашка гIулакх де бокъо яккхара яхь лелаю кагирхоша.

ЧIоагIа ловра, из дика опыт вай республике шерагIа ярхар.

А. ТЕРЕЩЕНКО,
«На рубежах Родины» яхача газета НГIАССР гIоллара корпункта заведующи.

Бехктокхам...

Перестройка йолаеннaчул тIехьагIа дукха дика хIамаш карагIдаьннад объединене ВЛКСМ комитета хIанзлехьа. Цхьабакъда, са дувца безам бар дахьа толамаш дац. Сона тахан дувца лов диKза дисарех, тха балха тIа нийслуча кхоачамбоацарех, негативни явленех.

Тхоан балха перестройка яра, цунна комсомольцаш хьинарегIа юкъеозара духьа оаха йоккха комсомольски организацеш йолча цхьоалагIчен шоллагIчен филиалашка хьайир юххьанцарча организацей бокъонаш йола цехови комсомольски организацеш.

Хеталора цо гIулакхаш тоадергда, комсомольций хьинар айдергда, аьнна Бакъда, вахаро хьахьенхар кхыдар.

Масала, шоллагIча филиала № 1 йолча цеха комсомольски организаце секретара КПСС членалла кандидата И. Ахмадовна магац кхыметтел ханнахьа членски взносаш дIаллар вIаштIехьдаккха а. № 2 йолча цехе (комсомольски организаце секретарь Х. Да аев) кхо комсомолец общественно-политически аттестаци еча ца боагIаш Iийра. ХIаьта комсомольски бюро из хьоа а ца деш ягIа. Ший персональни гIулакх дувцача хана ВЛКСМ комитета заседане ваьзар № 1 йолча филиала комсомольски организаце секретарь, КПСС член А. Касумов. Цу тайпара масалаш кхы а доаладе йиш я. Цар хьахьокх тха балха тIа цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар. Уж дIадахара эггара хьалха де дезар — комсомольций бехктокхам айбар, цIаьхха нийсбеннача нахах комсомола мугIараш цIендар.

Х. МАРЗИЕВА.
«Терек» объединене ВЛКСМ комитета секретарь.

ДIадоладаьр — керда хIама

ИНЖЕНЕРАША... ХЬАЖКIАШ КХЕЮ

Дика хьажкIаш хьалкхийнай «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхашка. Наха оалаш ма хиллара, я а я уж «кура». Шин метр гаргга лакха я уж. Царна Iунал дер я П. А. Бобровский керте латта подрядни звено. Цунна чувоагIа ялх саг.

— Атта хиннадац, оаха хIанз массане а доккхал деш йола, хьажкIаш хьалкхее, дукха Iунал де дийзар царна, — яхаш дувц Петр Алексеевича. — Уж толамаш даха тхона гIо ду боахама дерригача доакъошка юкъейоалаеча подрядо. Тхо гIаддуггаш ба оаха хьалкхебаь хьувкъам. Перестройках дагадувлаш дукха дувц оаха, аьаши де дезаш дола новкъостал ду, хIаранена хетар теркал а деш, болх кердача, дикагIча лагIа тIа баккхара наькъаш белгалдоах. Тхох хIаране ше лаьттан де волга, шийх деррига тийша долга кхетадаро аьттув боалийт.

Белггала ала деза: звено доакъешхой берригаш а... инженераш ба. Цул совгIа, хIаравар шеррача профила механизатор а ва. Кхай тIа де мел эша балхаш — лаьтта вхар, хьажкIаш дIаер, макха баккхар, катковани яр — деррига а шоаш даьд цар. Кхай тIа удобренеш тайсай, дукха ха йоаццаш шозлагIа хий диллад, трактор тIа ца кхоачача моттигашка кулгашца оасар даьд. Из деррига а — шоай керттерча балхах мукъа ха йолча хана, салоIача деношка.

Колхозаца оттадаьча договорагIа шоаш гIулакх деча 30 гектарах хIаране тIара 37 центнер хьажкIаш чуэца декхарийла я звено. Бакъда, цу кхай тIара хьагуча хьалах кхы дукхагIа ца эце хIара гектара тIара 50—60 центнер хьажкIаш чуэцаргья инженераша. Ховш ма хиллара, подряде лоархIамегIа дола хIама да тIеххьара хьахулаш дар, хIаьта из дика хургхиларах шеко а яц. Боккха пайда баргба цох звено членашта а бIарччача колхоза а.

— Укх тIеххьарча шерашка дукха къамаьлашка даьннадар вай, из бахьан долаш дукха хIама доадаьд вай, цох керттердар — ший лаьттан тIа да ше волга сага дицдалар а долаш. ХьатIазттай из оамал дIа а йоаккхаш, даьссача хабарашкара хьаддаача гIулакхашка довла деза ха. Доккхача, курала-сонтала, сий даккхара дIададаь хIама дац оаха дIадоладаьр, хIана аьлча тIехьа да тхона цу хIамашта тIехьадувла. ХIаране 50—55 шу даьннад. Оаха дер тхоай гIулакх, тхоай са доагар да, хIана аьлча колхозе болх беш хьё вале декхарийла ва цун дерригача гIулакхех дог лаза, — яхаш дувц звено членаша П. Тихоновске, И. Нетребос, Н. Филиппенкос, А. Нечаева, В. Кухнова.

— Цудухьа хувца а луш, хIара дийнахьа шишша саго дежурство дIахьу оаха тхоай кхай тIа.

Дог деладеш хIама да кхашка болх бе колхозхошца цхьана инженераш, техникаш, кхыбола кулгалхой арабовлар. Къоабалдеш хьаллоац из гIулакх РАПО кулгалхоша а, хIана аьлча хьоихаме хIама да нестеровски инженераша - коммунисташа дIадоладаьр. Дийна мел долча хIаманна са дахара фо эшаш санна, чIоаггIа дезаш да вайна цу тайпара масалаш. Перестройках бола вай массане а тешам чIоагIбу цар, хIара сага къахьегаме керда толамаш дахара шера тккъамаш лу.

А. ЛЕМАЕВ.

Кхоане ехка йиш яц

Де дезараш дукха да

Перестройка еча боккхача лоархIаме да ерригача оборудованех бизза пайда эцалга, шин а кхаь а сменагIа болх бе довлар.

1986 шу юкъе кхаччалца Гудермесски медицински инструменташ еча завода кузнечно - прессовичунгара дIа мел ийкха еррига цехаш цхьан сменагIа мара болх беш яцар. Оборудоване технически хьалаш тахкарца дIадоладир дукхача сменах болх бара кийчо елга, цунца цхьана кIезигача лоархIаме дацар кадрай квалификацена учет елга, болхлой моттигашта аттестаци е езар.

Дуккха сменагIа болх бе довлача хана терко е езаш хIама дар наьха социальни хьалаш къоастаделга. Болхлой бераш детсадашка, яслешка дIанийсделга вIаштIехьдаьнихад. Гарггарча хана ден-бус болх бергбола группаши дIаьхдаьча ден группаши хьаелл берий бешамашка.

Заводе болх беш я 100 саго цкъа Iохайча хIама даа йиш йола столови. Иштта хьайниллай терапевтически, стоматологически кабинеташ.

Керттера лоархIа слесарно-механически, шлифовально-полировальнии цехаш шин сменагIа болх беш я хIанз. ХIаьта ампульни старификаторийи токарно-револьвернии автоматий участкаш кхаь сменагIа болх бе яьннай. Из бахьанце дукхагIа арахец продукци, къаьнача оборудоване ткъаь итт единица ца эшаш совъяьннай. Цунах мукъаяьннача 180 квадратни метр хулача моттиге керда, лакха овсарле йола станокаш дIаоттае лаьрхIад.

Цхьабакъда, дукха я заводе хIанз а хувца еза къаьна оборудовани. Масала, кузнечно-прессови участке пинцеташта лаьрхIа заготовкаш кийчъю штамповочни йиъ жIовнах шин сменагIа пайда эц, хIаьта къаьна хиларах халла мара болх бац цар. ТIаккха кхаь сменагIа болх бе царна вIалла могаргдоацалга шаьра гуш да.

Завода къахьегамей алапей отдела начальника М. Урядченкос яхачогIа, завода цехашка, участкашка бригадни хьисапе вIаштIехьбаькхаб къахьегам. ХIаьта долчча беса аьлча, дукхагIа йола бригадаш кердача хьисапе къахьег аьнна формально лоархIаш мара яц. Масала, мастер Ф. Оздоева керте латтача шлифовально-полировальни участка алапи дIаюха декъалга хIаране къахьегама юкъедихьача даькъага хьежжа а доацаш, болхлочо ше хьаьча оатхалий дукхалгeн кIезигалгeн хьежжа да. Цхьан дешаца аьлча, къаьнача методех болх бу укхаза.

ЧIоагIа чоалхане хIама долаш дус заводе болхлой транспортаца балха хьа а юха цIа а кхувлилга. Гудермеса гаьна а гарга а ядача ворхI юр"ара болхлой хьакхувл автобусаша. Цунца дувзаденна Гудермесски автотранспортни предприятеца оттадаь договор да. Дукха ха йоаццаш заводоуправлене сога хьагойтар городерча халкъа тIахьожама комитете дахьийтача письмо копи. Цу тIа яздаьчогIа, дIадахача шера транспортникаша 30-зза юкъагIа даьккхад болхлой хьабоалабелга. ХIаьта укх шера дIабахача бархI бетта — ткъаь цхьайттазза.

Халкъа тIахьожама комитете леткъарах-м цхьа пайда бала а мег, цхьабакъда, соакха «новкъостал» дарах автотранспортни предприятена 76 эзар соми, укх шера 36 эзар соми дIахьожаде декхарийла еш санна, транспорт во лоаттаярах гIод такха санкцеш хIана еннаяц завода?

Перестройка темпаш дегIайоагIаш латт. Из къаьгга гуш да Гудермесски медицински инструменташ еча завода балхага хьежача а. КIезига дац цу даькъе даьраш. Цхьабакъда, де дезараш хIанз а дукха да. Из дика кхетаду массане.

М. УДУГОВ.

ЛЕДАРА ГIА БОАХ

Вай мехка дерригача доакъошка перестройка еш латт. Вайна ма харра, эггара хьалха из е еза моттиг школа я, хIана аьлча, цигара дIадола дерригa а.

Ткъаь кхойтталагIа шу да аз хьехархо йолаш болх бу. Цу юкъа зийнад аз хIанз парте а паччахьалкхено а уж е вай тIахьийха йола эргалонаш хьалхе а ца ярах вай общества дикка зе а даьна хилар.

Овлангара хувца безаш ба школа болх. Тха школера хьехархой тIабнйрзаб кхетам балараи дешар хьехараи керда методаш караерзаяра. Кердача тайпара болх бе безам ба цар. Бакъда, царна квалифицированни гIо эш. Методически литература, семинараш - практикумаш эш. Перестройка ю, яхаш вай массанахьа дIакхайкадой а, цу тайпара хувцамаш, хIанз а хьагуш дац.

Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш: школьни реформа е дIайолаяь кхо шу даьннад, амма ца йоагIаше увттаеш хинна оценкаш, хIанз а увттаеш я. Лакхерча классий дуккхабола дешархой знанешта тIа ца кхувлга шаьра, гушше, оаха царна «кхоъаш» Iоувттаю. Цу мекъача дешархошта де хIама а доацаш, хьакимаша проценташ дIа а ехаш, из нийча гIулакх хьаду хьехархоша.

Иштта «знанеш» йолаш арахецаш бола выпускникаш цхьаккха бехктокхам болаш хилац производстве а быте а. Цул совгIа, мичча бесса бахе а, институташка кхоач уж. Цудухьа вай тIаьш каглуш чуух, хIаманна пайдана йоаца комбайнаш арахец, дIадийна ялаташ лерттIа тIадалац. Медицински е педагогически институташка уж кхаьчача царех доала зе-м дувца а мича деза.

Цудухьа сога а са коллегашка а хьаттача, хьехархо ший лоIамагIа витача, йоаггIаш йола оценка оттае цунна бокъо елча хьехархочоа ма хой хьан мишта знанеш я, школера брак араяргьяц. Халкъа кица а ма дий: «хи йисте вагIачоа — гечо довз», яхаш.

Дешархо духхьал бархI е итт шера деша хьанхав, яхаш документаш цунна дIателилга нийса дац. Цхьаькха хета тарлу газет дешараштa: мичахьа хиннав тIаккха хьехархо, цунна знанеш ца луш, аьнна. Къайле яц, цхьадола бераш дIахьехаш дар дика дIаэцаш ца хулга, духхьал цхьан хьехархочох тийша а дац из дерригa.

Аз Карабулакски № 1 йолча юкъерча школе болх бу ткъаь диълагIа шу да. Сона дика гора дешархой а цар дай-наной а школацара уйлаш мишта хувцалу. Деша дукха ца ловш болча дешархоша дика кхетаду шоашта шиъ оттае хьехархочун йиш йоацилга. Цудухьа лерттIа ца дешаш сайцаб дукхагIбола дешархой. ХIаьта хила дезар да: хьехархочо хьехилгеи дешархочо дешилгeн. Из иштта ца хилча хIама хургдац.

ХIаьта хIанз хьехархочо шин бIарг дIа а къайле култ язду ца доагIаш дIалуча аттестата тIа. Дешархочо эхь ца хетташ дIаэц из. Школа чакхъяккхарах дола аттестат выпускника знаней символ хинна ца Iеш, ший граждански декхар кхоачашде ховргдолаш, вахарга, хьинареча къахьегамга кийчваь из хилара тешал деш дола документ ма дий. Из деррига кхета а даь, сихха хувца деза гIулакх. ДIахо иштта дIаладаха йиш яц вай. Майрра кагде деза хано тIаэца йиш йоацаш дар.

Школьни реформа а вай перестройка а дIадехаш да лерттIа деша, эшача литературах пайда эца моттигаш хулга. Се хьехархо-словесник хиларах тарра, школьни библиотекех ца аьлча Iелац со. IалаьматеТоттача помещенешка яда уж. Энциклопедеща, тайп - тайпарча справочникащца, словарашца, болх бе моттиг яц дешархошта.

Библиотеке кIезига кхухь программагIа, хиланза даргдоаца литература, классал арахьарча дешара эша книжкаш. Цхьаькха а да белгалдаккха дезаш: литература учебникаш, хрестоматеш дац. Кхы тIа эшаш материалаш тIайола книжкаш лаха хала да, хIаьта уж чIоагIа эшаш да урокага кийчлуча хана.

Цхьаькха а аргда аз, перестройка мехка гIолла гIа боахаш яле а, школай гIулакх меттахьа доалаш дац. ДIаяхача хана ца деш дисар мамогта сихагIа меттаоттадара укх кердача дешара шера тохабелча бакъахьа ба халкъа образоване берригa болхлой, цу гIулакха бехктокхаме бола нах.

З. БУЛГАКОВА,
Карабулакерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо, педагогически къахьегама ветеран.

«...Юххьанцарча партийни организаце къахьегама коллективе болх беш хиларца белгалбоал тахан тIа-тIа лакхлуш бола цун лоархIам. КПСС ЦК-гара дIайолаенна, из теркалдеш хила еза партийни комитеташ, хIаьта йолаш йолча а шоашта тIаккхача могача а средстващца юххьанцарча партийни организацеша кердача хьалашка эффективно гIулакхаш леладара гIо де а деза цар. Из доагIа партийни балха еррига оагIошта — политическичарна, организационничарна, идеологическичарна».

БОККХАЧА НОВКЪА

Вай мехкарча ше санна йолча предприятешта юкъе хьалхалаттаращца йолаш хьайоагIа «Промавтоматика» Iилма-производственни объединенена чуйоагIа тха опытни завод. Тха цеха хьалхашка, наха дикагIа гургдолча, хьалтеха йоаллача стенда тIа еша йиш я цун ший тайпара биографи. Завод хьайийлла ткъо шу совгIа ха мара яц. Цу юкъа укхаза хьахиннай йоккха интернациональни коллектив. Шийна хьалхашка латтача декхарех дика лоархIаю из.

Цунна дола къаьгга тешал да шийтталагIча пятилетка хьалхарча шера хьокхамаш. Оалаш да-кх: дIадоладаларга хьежжа дIадода гIулакх. Соахка заводо арахийцар итт миллион сом гаргга мах бола продукци, 103,4 процент кхоачашйир пачхаьалкхен план. ЛаьрхIадар 1513 эзар сом цIена пайда бе. Укхаза а мело янзар коллективо. Шу чакхдоалаш кхы а 1617 эзар сома дезагIа хилар завода «бохча». Къахьегама овсарле 103,4 процент лакхъелар.

ТIаккха мишта да укх шерара хьокхамаш? ДIабахача бархI бетта товарни продукци арахецара план 107 процент совгIа кхоачашъяьй, миллион сом цIена пайда баьб.

ЦIена пайда... Цох лаьца кIоаргагIа дувца лов сона. ХIана аьлча, тха предприяти ше шийна финансировани ярен самоокупаемостен хьалашка болх беш йоландаь. ЦIенача пайдах нонагIдола дакъа коллектива хьашташ кхоачашдарга дIадахийта йиш я. Укхаза чудоагIа наха чуIе фусамаши соцкультбыта объекташи хьалъяр, болхлой а цар дезал а салаIар вIаштIехьдаккхар, шоаш хьадечунца къахьегамхой безам совбоаккхаш царна материальнии моральнии поощрени яр. Ишта да-кх: шоаш дикагIа даха ловш дале — хьинарегIа, еррига таронех пайда эцаш, кхомбеши хьурматдеши болх бе! Цунга хьежжа хургба массанена цхьана а хIараненa къаьстта а бола рузкъана хьаст — цIена пайда.

Бакъдар ала ма дезий, хьалхагIа дукхагIчар уйла ца еш хинна из дош хIанз массане а багара Iодиллац, керда дог-уйла котIоалаш йоагIа. Цудухьа къоабалдеш тIанийцад аз а са новкъосташа а предприятех (объединенех) дола Закон. Цо деррига ши-ший моттиге дIаоттаду. ДикагIа къахьегар дикагIа вахаргва. Укхаза боккха теркам тIабохийтт продукце дикала. Цул лоархIамегIа кхы дош дац тахан. Хьа хIана ю наха дIаэцаргIоаца хIамаш? ХIана йоаю царга дIаухийта бийдал, ха? Тикаш, складаш, базаш хьал ма йикъайий цар. Из кхета а деш, къахьегаш я тха коллектив.

Вай республике ира латт халкъа эша товараш хьадара дош. Цу даькъе кIезига бехкаш даьхадац тха коллективах а. ХIанз уж товараш хьадара план тIеххоачашъю оаха.

Сийлахь-боккхача Октябра цIей деэдеча денош пятилетка хьалхарча шин шера планаш кхоачашъе дош деннадар цхьайолча бригадаша. Царца яр Е. Свищевеи С. Коноваленкоси кулгалдераш а. ЦIей хьатIакхача кхы а шии бутт совгIа ха йоллаше, шоаш аьннар чакх а даьккха, пятилетка кхоалагIча шера чотагIа къахьегаш ба цу шин бригада болхлой. Планаш кхоачашъяра гаргагIертаб кхыбараш а.

Завода керда корпус хьалъяьй микрорайоне, болх бе йолаялийтаI керда мощносташ. Къамаьл доацаш, хувцамаш хиннад керда кадраш кийчъеча, уж дIаувттаеча, социальни сфере.

Дукха дикадар аьлар аз айса болх беча предприятех. Дале а, тахан мехка чакхйоалача перестройка маIан доаггIача тайпара тхой завода коллективо кхетадаьд ала лоархIавац со. Дийшадий оаш эрсий йоазонхочун Короленкой «Цlераш» яха зIамига дувцар. МаьркIижний боад къовлабенначул тIехьагIа баьдъйирзача гувнаша тоIадаьча хи тIа гIолла лодкаца вода шин саг. КIаьдбенна а, мецбенна а, тар етталуш ба уж. ЦIаьхха хьалхашка цIераш гучайоал. Бийса яккха моттиг гарга я вайна аьле, цIогIа экх царех цхьаннега. Вож борд-бордагIа велалу. Хов цунна уж цIераш йоагача дIакхача мел дукха никъ бе безаргба. Из бакъ а ва: дIахьежача ишта гарга хетар а гаьна хул. Из сурт дагадох сона тхоай заводера перестройках дувцача хана.

Масала, са бригадерча наха болх бу каркасо-штамповочни цех. Готта, баьде помещени. Шин сага дIа-хьа хьовза моттиг йоацача итташ нах ба къахьегаш. Завод хьалъяьча хана денз оттаь оборудовани, станокаш я цехе латташ. ХIаьта оаха хьаю буровойшта эша датчикаш дика а тешшаме а болх беш хила еза. Хургйий уж иштта, нагахьа санна тха керттера «герз» дIоагIаши отверткаши хилча? Ираза, цехе болх бераш йоккха опыт йола нах ба. Iемаб уж брак йола продукци чакх ца йоалийташ къахьега.

Цу тайпарча хьалашка бригадни подрядах бизза пайда эца атта дац. Тха болх юхатеттар из мара децаре, хIама дацар. Йоккха проблема а хинна дIаэттад тха коллектива мехка заводашкара тхона эшаш йола поставкаш елга а. ХIара керда балха ди дIадолалуш, эггара дагадоаллар, садуар из дош да. Цхьайолча хана сайца болх беча наха нийсса бIарахьажа тоам ца хеташ хул со. Из деррига а сай бехкагIа нийсделча санна.

Предприяти хIанз а дикка когаш яха ца хилара керттера белгалонаш: цкъа-дале, завода материальни база ледара хилар, шозлагIа-дале, цун коллективо Iилма-технически прогрессах бизза пайда ца эцар, кхозлагIа-дале, бригадни подряд юкъейоалаеча гIалаташ дувлийтар. Уж дешаш хьалхе а техка къоастадаь даларе, цхьаккха хало йоацаш чакхдаргдар госприемкага, оахош тхоашта финансировани ярга, самоокупаемостага довлар. ТIаккха ала йиш яр цох — перестройка.

ТIаккха социальни сфера... Соахка заводо баьча цIенача пайдах цхьадола рузкъа цу гIулакха дIадерзаде йиш хилар. Хьалде доладир 142 квартира чуйола цIа. Из тха а объединенена чуйоагIача кхыйолча предприятей а юкъа хургда. Дика да-кх, цу чура ткъаь итт квартира мукъане тха коллективана кхоаче. ХIаьта чуIе фусамаш эшараш иттаза дукхагIа ба. Цу тайпарча темпашца шин эзарлагIа шу хьатIакхоачаш хIара советски дезала къаьстта фусам хилийта яха парте программа кхоачашъе вIаштIехьадоале тамаш я-кх.

Заводо хIанз а Iобиллабац гIонна бола боахам. Каст-каста дувц из дош коллективе, бакъда, хувцалуш хIама дац. Сихха хьаде йиш йолча хIамах а йIаьха гота яьй.

Вай мехка деррига наьха духьа деш да. Уж ба производства дай. Еррига ха, уйла, хьинар, низ завода дIалуш къахьегаш ба дукхагIбола са новкъостий. Царех цхьабарий цIераш яха лов сона. Уж ба электромонтажни цеха мастер Т. Бреславская, слесарь Н. Селиванов, токарь И. Светличный, наладчикаш Н. Сангириев, Г. Винокуров, бригадир С. Коноваленко, кхыбараш. Цар а кхыча болхлой а хьал-таро тоалрал лоархIамегIа кхы фу хургда? Заводах шоай шоллагIдола цIа лоархIаш ма бий уж.

Тахан дукха хувцаденнад вайна гонахьа, майрагIа дувца даьннад вай кхочамбоацарех, чIоагIбеннаб бюрократецара къовсам. ХIаьта а, къайле яц, атта доацача перестройка гIулакха юхьиг мара дIайолаьяц вай обществе. Хьалхашка бIаьха никъ ба.

Ф. МАЛЯКИН,
завода бригадир.

●КХОАНА—МЕХКДАЬТТАИ ГАЗОВИИ ПРОМЫШЛЕННОСТА БОХЛОЙ ДИ

ГІУЛАКХАШЦА ЖОП ЛУШ...

Укх шера къаьстта белгалдоалаш дезду ши орден лелаеча «Грознефть» производственни объединене мехкдаьттахоша шоай профессиональни цІей, хІана аьлча, гарга кхоачаш латт Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара юбилей. Цудухьа дика къахьегама совгІат кийчдаь накъабаьхкаб уж мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой дезача денна. БархІ бетта планагІа лаьрхІачул совгІа цар халкъа боахамга дІакха ч и й т а д 95 эзар тонн мехкдаьттеи 90 миллион кубически метр мехкдаьттаца хьайоагІа гази. Паччахьалкхен планагІа лаьрхІачул совгІа маьхалъяькхай 8 миллион сом мах бола товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 22,7 процент тІеххкоачашъяьй цар.

Укх шера объединене мехкдаьттахоща кхояьй кхоъи ахи миллион киловатт - сахьат электроэнерги, 490 тонн условни доагор, 2,8 эзар гигакалори йІовхала энерги.

Геофизикаша, мехкдаьтта доалла моттигаш тохкараша, кхы дукхка гІонна йолча службаша цхьана хьинаре къахьегарах мехкдаьтта запасаш дегІакхувлара задани а тІеххкоачашъяьй.

ДІадахача шерашка санна «Грознефта» чуйоагІача УБР коллективаша, поисково-тохкама бурув а детташ, балхаш даьд передови доакъошка, Тийрка йистерчен Тийркал дехьарчеи зонашка, Іаьржача лоамий йистошка. Бурув тоха доладаьд кхы цхьайолча моттигашка. Бурув тохара балхий управленей балха юкъекхувл боккхагІа низ бола буровой установкаш, лакха овсарле йола бурувдетта осташ, чІоагІа обсадни бурильнии турбаш, порошока хьисапера материалаш, дикагІйола химически реагенташ, кхыдараш.

Уж а кхы а мероприятеш чакхъяхарах укх шера дикка хоалуш лакхъеннай бурув тохара коммерчески сухал, къаьстта тохкама бурув тохача (13 %). Соахкарчул 2,5 миллион кубически метр кІезигъяьй йовш хинна маьхера химически бийдал, мехкдаьтта, газ. ДикагІа вІаштІехьбаьккхаб скважинашта доалдара болх, из бахьан долаш оттаьча нормал тІех тхъаь денни буси ремонт ца еш болх байта вІаштІехьдаьннад хІара скважинага.

«Октябрьнефть» НГДУ мехкдаьттахоша чІоагІа лоархІаши сийдеши ва къахьегама ветеран, оператор Идигов Али Халидович.

Цунца цхьана НГДУ центральни сборочни пункте болх беш ва къона оператор Гендовицкий Евгений.

СУРТА ТІА: (аьрдехьара аьттехьа) къахьегама вахте латташ ба Е. Гендовицкийи А. Идигови.

В. ЮНЦЕВИЧА сурт.

«СевКавНИПИнефть» института, Грозненски мехкдаьтта института Іилмахоша шоай творчески низаш тІадерзадаьд шийтталагІча пятилетке мехкдаьтта кІезиг ца далийтара тхона новкъостал дара.

Сероьодородни агрессе хьалашка, туха кІалара тІоанаш гучадахара бурувтохаш скважинаш йоахача технологи нийсъеш, тІоанашкара мехкдаьтта цІенагІен дукхагІен хьадаккхара йола методаш эрганоахаш тоаеш, мехкдаьтта даккхара процессашта интенсификаци еш, кхыдолча лоархІамеча декхарий хьакъехьара проблемаш къестаеш я.

Шоай къахьегамеи интернациональнии традицешта тешаме бола «Грознефть» объединене мехкдаьттахой, дІадахача шерашка санна дІахо а вежарашха дола новкъостал деш ба ГуржегІарча, Арменерча, Малхоузен СибарегІарча мехкдаьттахошта. Къаьстта укх тІеххьарча шин шера дикка дукхагІа новкъостал даьд Тюменерча мехкдаьттахошта. Укхаза вахтово - экспедиционни методагІа балхаш деш я «Грознефта» шиъ подрядни предприяти —. «Пурнефтегаз» яхача объединене Тарасовски оалача моттиге, бурув тохаш я Нохч - ГІалгІан бурув тохара балхий управлени, хІаьта мехкдаьтта дукхагІа хьадаккхаран скважинашта капитальни ремонт яраи йолча управлене коллектив болх беш я «Нижневартовскнефтегаз» яхача объединене «Приобнефть» НГДУ.

Нохч - ГІалгІай УБР коллективо толамца кхоачаши тІеххкоачаши ю бурув тохара планови заданеш, шу долалуча хана тІадиса декхараш тІера дІа а доахаш. Из дог тийша я шера план а толамца кхоачашъергхиларах. ХІаьта шоллагІча управлене я скважинашта капитальни ремонт яра йола 30 бригада. Шера е еза 570 ремонт хьал хьалха яь яккха лерхІ цар. Цу шинна а управленена къона специалисташ кийчбара болх дика вІаштІехьбаьккхаб учкомбината коллективо. Лоацуача хана цо Іома а ваь, кийчваьв 800-нел тІех вола специалист.

«Грознефть» объединене администраце, партийнии профсоюзнии организацеша чІогІа йоакхо еш хилара тешал деш да дукхха эзараш болча нахах латта коллектив мамогга социальни даькъе цар дегІакхувлаш хилар. ХІара шера мехкдаьттахошта дІалу 16—18 эзар квадратни метр хула керда фусамаш. Дикка дукхагІа ахча дІаухийт цІеношта ремонт еча, деша даха ха йоацача берийи дешархойи учрежденеш, унахцІено лорар объекташ, Іаьржачеи Каспийскии фордий йистошкара салоІа базаш дегІакхувлача. Цу дерригие а таро хулийт мехкдаьттахошка дика салаІийта а боагІача боарамагІа царга болх байта а.

Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дузача юбилейна сийленца накъабахара яьржача социалистически яхье хьалха латт «Старогрознефть», «Октябрьнефть», НГДУ, Горячеводски УБР, «Грознефтегаз» мехкдаьттеи гази йоахача управлене, тампонажни контора, трубно-инструментальни база, кхычар мехкдаьттахой.

Тюменерча мастера В. Л. Сидорейкос кулгалдеча буровой бригада коллективо дІайолаяь инициатива хьал а лаьца, доккхий социалистически декхараш тІаийцад объединенерча 38 бригадо. Сийлахь - боккхача Октябра 70 шу дизара цІейга кхачалехьа пятилетка шин шера задани кхоачашъе. Царех пхийтта бригада коллектив, уж декхараш хІанзлехьа кхоачаш а даь, тІадоагІача шера чотагІа къахьегаш я. Царех я буровой начальникаш В. П. Найпак, В. Ф. Ступин, В. К. Дудин, А. Е. Дроворубов, А. З. Галаев, С. Ш. Шмовонянц, Г. А. Буданов, В. Б. Филиппенко, Х. Сербиев, А. В. Корнеев, А. Г. Трегубов, кхыбараш керте латтача бурувдеттарий бригадай коллективаш.

Тахан вай доккхал а деш цІераш йоах Приполярье болх беш йолча Нохч-ГІалгІай УБР дикагІйолча бригадай. Ер шу доладелча денз цар планал совгІа техад ши эзар метр совгІа бурув. Цу бригадашта керте латт йоккха опыт йола буровой мастераш В. Н. Колпиков, Н. Ф. Черемухин, С. А. Масаров. ЦІи хезача Тюменски Самотлоре мастера В. Н. Кустова кулгалдеча бригада коллективо а башха-дика къахьегама толамаш доах. Еррига союзни социалистически яхье кхоалагІа моттиг яьккхай цо.

Мехкдаьттахой профессиональни цІей дездеча деношка яхье хьалха латтача 12 болхлочоа «Мехкдаьтта промышленноста отличник» яха сийлен цІи еннай, хІаьта 18 мехкдаьттахочоа, е н н а й мехкдаьтта промышленноста Министерстваи отраслевой профсоюза ЦК-и сийлен грамоташ.

Мехкдаьттан газовии промышленноста болхлой дезача денна хетаяь хиннача профессиональни говзала конкурсе эггара дикагІа производственни хьокхамаш дахарца белгалъяьнна, я «Октябрьнефть» НГДУ оператор А. Дешиев керте латтача скважинашта лаьттан кІален капитальни ремонт еча смена, «Старогрознефть» НГДУ бурувдеттар Н. И. Моисеев, «Малгобекнефть» НГДУ бурувдеттар Мусаев, Старогрозненски УБР бурувдеттар А. В. Резнев керте латтача сменай коллективаш.

Гуш махиллара республикерча мехкдаьттахоштеи бурувдеттараштеи карагІдийнна дика гІулакхаш дукха да. ХІаьта махетта дика лелац бурув деттачара гІулакхаш, кІезиглуш яц хулаш йола авареш.

ХІанз а тІехьа дукха я болх ца беши мехкдаьтта ца луши йола скважинаш. Газах пайда ийбелга 97 процентага дІакхоачадаь дале а, хІанз а тІехьа итташ миллионаш кубически метраш газ эри йоагаш я. Бизза пайда ийбац балансе латтача оборудованех, мехкдаьтта лабораторешкеи института Іилман подразделенешкеи эсала къестаду мехкдаьттахой балха тІа нийслу кхоачамбоацараш. дІадахара дола дешаш.

ЧІоагІа чоалхане я наха чубаха фусамаш хилийтара проблема, хІанзарча хано дІа ма деххара къоастаданза да кхыдола социальни дешаш. Дикка тоабе безаш ба къахьегама дисциплина телха ца яйтара, корта бохабу малараш меларашеи алкоголизмацеи лоаттабу къовсам. Уж белгалдаьха кхоачамбоацараш цІендаь дІадахара кхы дукхха балхаш де дезаш да тхо.

Паччахьалкхен предприятех долча Законага хьежжа «Грознефть» объединене 1988 шера цхьоалагІча январе денз йиззача хозрасчетагеи ше шийна финансировани ярген йоалаш я. Цо торо хулийтаргья кулгалдара йолча экономически методех дикагІа пайда ийбе. лерраг Іа чакх а доаккхаш, шердергда объединене шийна хьалхашка увтташ дола дешаш къестаделга. ХІанз цу гІулакхага довлара чІоагІа кийчон балхаш деш да объединене коллективе. Кийчъеш я эшаргйола методически материалаш, массе а тайпа специалисташ кийчбара дола экономически дешар дІадоладаьд. Ца эшаш йола ресурсаши оборудовании предприятей баланса тІера дІайоахаш латт. Доалдара кердача системага довларца дувзаденна дукхача предприятей кулгалхой цІаькхаза а хьажа беза кулгалдара йолча шоай стилегеи методашкеи, администрировани елга дІадаккха деза, цо дІаяхийтац къахьегама коллективай инициатива.

«Грознефть» объединене организационни структура эргаяьккха тоаяра хьалхара этап чакхъяьлар ер шу долалуча хана. ДІаяьккхай ши НГДУ, бурув тохара балхий цхьа управлени, технологически транспорта цхьа управлени, - производственнотехнически гІулакхаш ду ши база. Объединенена хьачуеннай Карабулакски химически реагентий завод, «Севкавгазпереработка» яха предприяти.

Р. ХАЧАТУРОВ.
«Грознефть» производственни объединене генеральни директор.

Ширдаьннача гІулакхашца — лира къовсам

АТЕИСТИЧЕСКИ А ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНИ А КХЕТАМ ЛУЛГА ТОАДЕ

Дина ІоткъамАх мукъаваьккха, лакха коммунистически сакхетам бола саг хьалкхевелга керттерчох цаІ да. Цу хьакъехьа вай белггала толам баьккха бале а, хІанзчул тІехьагІа къоастае еза цІенхаштта проблемаш а кІезига яц. Ховш ма хиллара, динах тешараш тІеххьарча хана кІезиг а ца луш, кхы тІа дукхагІа хулаш а моттигаш я. Техкача гучадоал дина предрассудкаш дІа ца ялара ший тайпарча факторий кхо группа хилар. Хьожаргда вай царга.

Хьалхара группа — социально-экономически сфере кхоачамбоацараш, динза дисараш хилар. Наха чІоагІа новкъа долаш хІама да социальни нийсхо ца хилар, шийга кхаьчача гІулакхех бокъо йоацаш пайда эцар. Цу негативни явленеща сага сакхетама, психологена влияни ю.

Факторий шоллагІа группа — материалистически мировоззрени, коммунистически нравственность хьахилара тІехьа бе беззача тайпара болх ца бар, атеистически балха тІа формализм хилар.

КхоалагІча моттиге оттаде мегаргда доазол дехьарча клерикальни пропагандо еш йола негативни влияни ца лархІар, дина керте латтача реакционни уйлаш йолча наха леладер теркал ца дар.

Белгалдаккханза даргдац, идеологически учрежденеша динах дола бакъдар ше ма дарра хьахьокхаш ца хилар. Цу гІулакхо чІоагІа зе ду атеистически болх тоабара. Атеистически болх белгга тІеххьарча хана кІезиг-дукха тоадаь дале а, техкача гучадоал город Грозне дина хьалаш чІоагІа чоалхане долга. Городе я 20 совгІа бусалба наьха тоаба. Бокъо йоацаш ди кхайкабеш ба керда баьна «моллаш». ХІанз а дІадІаьннаяц дина обрядность.

Бусалба ІаьдалагІа чакхдоаккх байнараш дІабехкалга, саг йоалаяр-маьре яхар, кхыдола гІулакхаш. Уж обрядаш чакхйоахача дакъа лоацаш хул интеллигенци, кхыметтел парте а комсомола а членаш. Моттигаш нийслу дина керте латтачар фанатизм, националистически а шовинистически а предрассудкаш дийнъе гІерташ. Цу хьалашка городерча дукхача партийни, профсоюзни, комсомольски органаша, идеологически учрежденешеи ведомствашеи деш хІама дац идейно-кхетама, атеистически болх тоабара. Юххьанцарча партийни организацешка кІезига дувц атеистически кхетам балара дешаш. кІоаргга тахкац дина хьалаш, динах доалача зенах бе боагІа мах бац.

Моттигаш я партийни организацей секретараша цу дешай политически лоархІам кхета ца беш, атеистически пропаганда еча юстара латташ. Увттаю планаши мероприятеши кхоачаш ца еш юс, уж дІайовзийтац идеологически активана, коммунисташта. Дина хьалаш ца довзаш, хьадда адрес доацаш ю атеистически пропаганда. Практически деш дац нохчий а гІалгІай а меттала ислама критика еш лекцеш ешалга.

КІезига йоакхо ю динах тешаш болчарца индивидуальни болх бара. Эсала латт кердача обрядашта, цІейшта пропаганда елга, уж вахара юкъехувлалга. Цу даькъе Іоаьча опытах хайра пайда эцац. Нийса дац дина овлаш тахка а ца тохкаш, ка техха цхьан дийнахьа из гІулакх къоастаде гІерталга а.

Парте XXVII съездо тІаийцача перестройка наькъо таро лу цу проблемашта кердача тайпара бІарахьажа, уж йовза. Іилма-атеистически балха хувцамаш де долалуча хана оаха кхетадора цу гІулакха дукхача общественни организацеша, учрежденеша цхьана низ тІабахийта безалга, хІаране ший функци ший методаца кхоачашъе езалга. Дош комплексно къоастадара эшаш яр Іилман ларда тІа хьалъяь керда подходаш. Царна юкъеоза дезар атеистически лостам балара дола деррига а лостамаш, идеологически актива деррига низаш а средстваш а.

Атеистически болх комплексно чакхбаккха йиш яц массане дакъа а лоацаш, оттаяь план ца хилча. Иштта мара лоацалургбац нийсаиикъ. Соахка, масала, атеистически балха план оттаеш партийни, Іилман болхлой чу а боагІаш, цхьайтта проблемни группа вІашагІъеллар оаха. Царех хІаране къоастае езаш хиннар хоадам болла проблема яр. Иштта оттаяь план чІоагІйир КПСС горкома пленуме.

Атеистически балха мах беча хана тахан дувца дезац мел дукха мероприятеш яьй, керттердар — цох хьабоала пайда. Укхаза хувцалу балха стиль. дукхагІа ладувгІ баьча балхах еча отчеташка. Наьха хьашташ, дагалаттараш теркал а деш, атеистически а интернациональни а кхетам балара дина обрядаш юстара а йоахаш, керда наькъаш, формаш лех. КхоалагІа шу да байна гаргарен безен нах дагабохара Денош Грозне чакхдоаха.

Интернациональни а атеистически а болх тоабара дукхагІа вІашагІъехк «Атеист», «КИД» (интернациональни доттагІала клуб) яха клубаш, укх шера хьаделларга «Халкъий доттагІлен» цІа, цу гІулакха эша помещени а штаташ а къоастаяьй. Иштта тоабу кхетам луча кадрашца бу болх. Массехк шу да интернациональнии атеистическии кхетам луча методистий - организаторий школа ЧИГУ вІашагІъелла. Марксизма-ленинизма университете «Атеистически знаней лардий» факультете дешаш 100 совгІа саг ва. КПСС горкоме вІашагІъеллача пункте консультацеш тел атеистически а интернациональни а болх тоабара хьакъехьа. Болх беш я «Халкъий доттагІлен» городской студенчески университет, Нохч-ГІалгІай паччахьалкхен университете — интернациональни кхетам луча организаторий школа.

Бокхха лоархІам болаш да городерча промышленни предприятешка, организацешка, учрежденешка интернациональни коллективаш вІашагІъехкар. Цу даькъе парте горкомо, райкомаша ца деш дукха дус. Е еза йоакхо яц городерча промышленни предприятешка вайнаьха къамех бола нах юкъеозара, кхыча республикашка ПТУ системе болхлой кадраш кийчъяра де дезар дац.

Дика йоаца тенденцеш гучаьннай республике дахача масса долча къамех йола кадраш кийчъеча а. Цу гІулакхо белггала влияни ю къахьегама коллективашкарча морально-психологически а нравственни а климата. Города экономике доккха дакъа дІалоац мехкдаьтта промышленноста, машиностроене, приборостроне. Цу доакъошка тахан болх беш геттара кІезига ба нохчий, гІалгІай. Масала, мехкдаьтта чакхдоахача 1983 шера денз 16 процентагара 20 процентага кхаччалца мара ІотІакхийттабац вайнаьха къамех бола нах. «Грознефта» объединене предприятешка ІотІакхийттараш цхьа процент мара бац.

Цунца цхьана тІехь-тІехьагІа вайнах дукхагІа хул гІулакх деча сфере, гІишлош еча. Иштта, масала, гІишлош еча тахан къахьегачарех 50 процент совгІа бараш вайнах ба. Тикашка, общественни кхачан предприятешка 70 процент директораши заведующеши нохчийи гІалгІайи ба, болхлой — 60 процент.

Цу факташа хьахьокх дукхача къамех латта коллективаш хьаяра де дезар цхьаболча кулгалхоша ца делга. Моттигаш я къамаш белгал а доахаш, нах балха хьайбеш. Масала, горплодоовощторга ялх базана керте латт 4 гІалгІан 2 нохчон. 42 тикана кулгалдеш ба вайнах. Цу тайпара моттиг я Октябрьски консервни заводе а. ХІаьта «Грозгипронефтехим», «Чечингражданпроект» институташка, промысловой геофизика лаьрхІача конструкторско - технологически бюро кулгалдеча составана юкъе нохчийи гІалгІайи къамех цхьа саг вац. Цул совгІа, кулгалхой хьахаржара йолча резервана юкъе а вихьавац цхьа вайнаьха саг.

Городской СЭС болх беча 208 сага юкъе 9 мара вац нохчон гІалгІаи, хІаьта кулгалдеча составана юкъе цхьаккха а вац цу къамех вола саг. «Красный молот» заводе кулгалдеча составана, керттерча специалисташта, цехий начальникашта юкъе а кІезига ба уж.

Цу дерригие хьахьокх бокъонца интернациональни коллективаш хьаяра партийни комитеташа де дезар ца делга. хІара къаман викалий хьашташ кхоачаш а деш, агитационно-массови болх хІанз а лерттІа вІаштІехьа ца баьккхалга. Коллективаш вІашагІйохкарах кулгалхошакоммуниста ша еча отчеташка укх тІеххьарча кхаь шера ладийгІадац парте цхьаь цхьан райкомо. Партийни комитетий теркама кІал доацаш дус къамашта юкъера гІулакхаш леладара культура лакхъяра дешаш. Тикашка очередагІа латташ, автобусашка, троллейбусашка, кхыча моттигашка хаза йиш я кхыча къамех ца доагІаш къамаьлаш дувцаш, довнаш доахаш. Цу фактай принципиальни мах бац торговле, общественни кхачан, бытовой гІулакх деча, транспорта партийни организацеша.

Интернациональни кхетам балара ячейка хиларах тарра, городерча школашка, деша даха ха йоацача берий учрежденешка из болх тесса лелабеш дукха моттигаш нийслу. Укхаза а юстара латта йиш яц города партийни комитеташ. Цу балха тІа ший моттиг дІалаца еза моттигерча Советаша, административни органаша. Бехктокхаме а сийлен а декхараш хьалхашка латт творчески интеллигенцена. Из юкъе йоацаш вІаштІехьдаргдац атеистически кхетам лулга тоаде. Материалистически кхетам лучара атеистий, идеологически болхлой хьинар айделга, цу гІулакха юкъе хІара коммунисто дакъа лоацилга Іалашдар парте горкома а районни комитетий а сийлен декхар да.

А. БЕЛЯКОВ,
КПСС Грозненски горкома пропагандан агитацен отдела заведующи.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

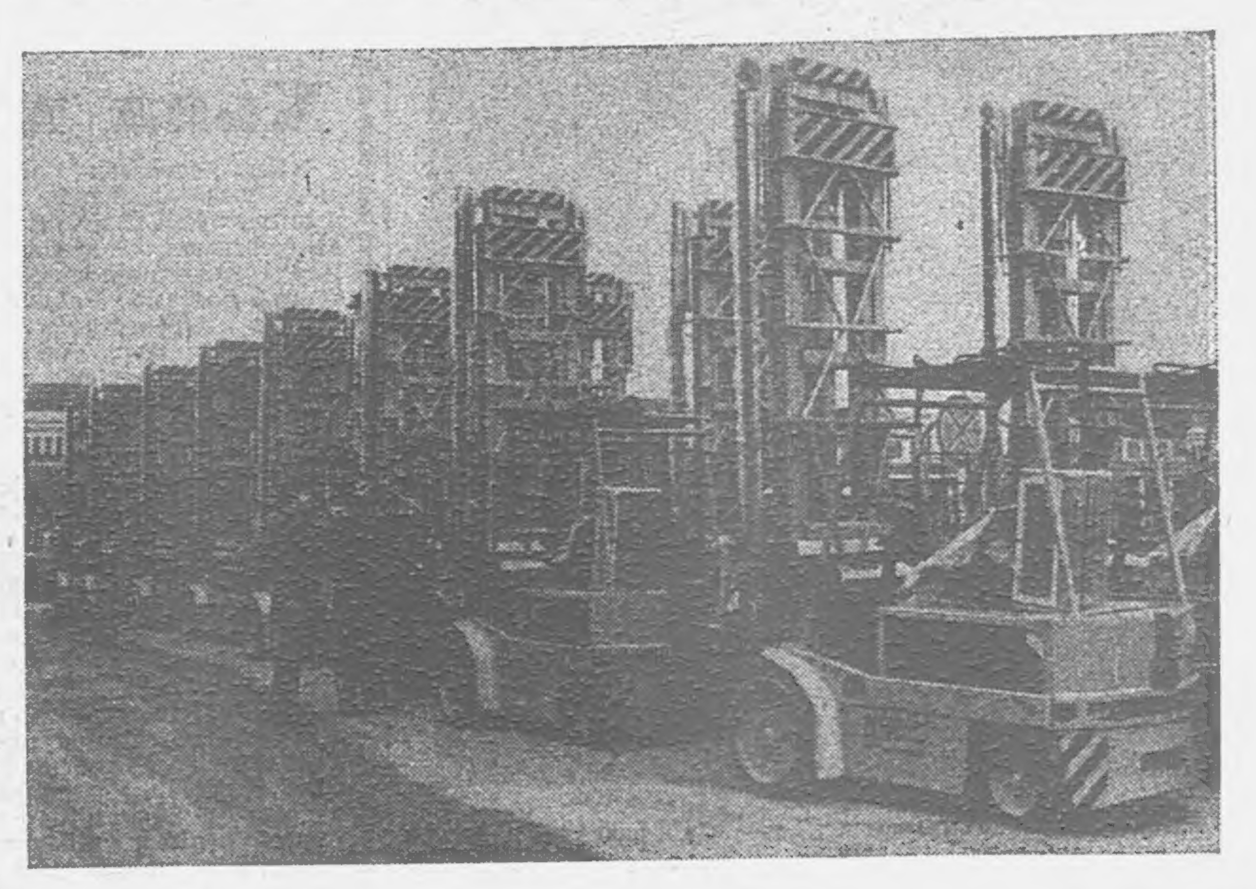

НРБ. Мовхьаш хьалъийдеча подъемникий аргІанара парти — «Средец» яхача софийски машинаш еча завода продукци — Советски Союзе хьаяйта лаьрхІа я.

В. СОБОЛЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ХЬАЛ ЧОАЛХАНЕ ДЕРЗАШ ЛАТТ

США каст-кастта хьахоз Персидски заливе американски тІема низ дІахо Іоабарах администраци юхатоха гІерташ дола хьаькъалера къамаьлаш. Пентагона позицена геттара духьала я «Оборонни инициатива центр» яха общественни организаци. Цун кулгалхочо, отставке волча адмирала Джин Ларока АПН корреспондента интервью луш аьлар:

— Персидски заливе американски кемаши авиации дІатІаозаро цу регионера хьал кхы а кхерамегІа ду. Са белгалдаккха безам ба, хІанз Пентагоно хержа тактика вай йІаьхача ханарча гІулакхашта духьала хинна ца Іеш Каспар Уайнбергера де деза яхачоа а духьала хилар. Цо йоахар, США-с ший тІема низаш доазол дехьарча акцешка дакъа лаца ахийта дагІац «нагахьа санна дувцар ВІашагІкхийтача Штатий е цун союзникий вахарера лорхІаме хьашташ лорадарах деце». Цхьабакъда къаьгга гуш да Персидски залива районера нефтетанкерни ситуаци США вахарерча хьашташта кхерам тІатувсаш йоацилга. Иштта цхьайолча европейски союзникаша оаха леладу гІулакхаш хьал ца лацарца шоай вахарерча хьашташта а цо кхерам тІа ца тувсилга хьахьекхар.

Вайна дагалаттараши герзашцара низаши хадданза теркаме лоаттаде деза. Уайнбергера яхачох конфликт йолча хана хьалаши дагалаттараши хувцалу. Цхьабакъда, из теори я. Практике тІема ситуаци михьаръяьлча, эскар доазол дехьа цхьаккха бувзам а стратеги а йоацаш дохийт. Кердача кхерама хьаж етта яла йоланнай, хІаьта цунца керда контингенташ тІакх е т а ш латт...

Эскар доазол дехьа дахийталехьа Уайнбергера йоахар, вай американски халкъои конгрессара цун викалашеи хьаллоцаргхиларах тешаш хила деза. Цхьабакъда американски халкъи конгресси администраце Персидски заливе леладеча кхерамерча гІулакхашта раьза яц. Конгресса викалий палата 106 члено президентагара США конституцега хьежжа ше леладеча гІулакхех конгрессага информаци телалга хьадехаш я.

Юххера министра цхьакха цхьа заявлени. Американски герзашцара низаш интервенцена юкъеозар тІеххьара средство я, йоах цо. Бакъдар аьлча, вай цунах тІеххьара а йоацаш эггара хьалхара средство лерхІ.

Унзаре а кхераме а да Пентагона общественноста хетарашеи конгресса ІаьдалоИ доал деш ца хилар. Цо цунах тІема средствашца чоалхане политически проблемаш къестаяр духьа пайда ийбу.

ЭДГАР ЧЕПОРОВ
АПН соб. корр.

Нью-Йорк.

ДЕРРИГАЧА ХАЛКЪАГА ЮВЦИЙТАРА

Афганистана чурча политически вахаре укх тІеххьарча шерашка хинна цхьаккха событи йийцаяц араьяккха кердача конституце проект санна чІоагІа уйла тІаяхийтаи теркалъеши. Мехка керттера закон оттадара комиссе балха комитета члена д-ра Абдул Вахед Сарабе аьлар сога, Кабуле духьхьал 27 июле проект ювцача дакъа лоацаш хилар 20 эзар саг. Дискуссеш хул фабрикашка, ахархой кооперативашка, духовенствана, интеллигенцена, къаман буржуазена юкъе. Царна юкъе хьинаре дакъа лоац кхалпахеи кагирхошеи.

Нах шоашта хетари предложенеши йийца Іац собранешка, шоашта нийса ца хетари хилча ловш дари язду цар газеташ тІа, радион телевиденеи ухийтача письмош тІа. Уж письмош кхаьийтара йолча почтови ящика номер дІакхайкаяьй конституци оттадеча комиссе.

Дика хувцамаш хургхиларга дог доахаш шоашта хетар наха дувз кердача конституцеца. Конституце проект йиза я къаман барт хургхилара идеях, цунна йола дика кІийле а кийчъю. Цу документагІа афгански общества моллагІча а политически низа йиш я ший парти хьае, ший кепайоазон орган хила. Иоккха моттиг лоац цу тІа исламо — паччахьалкхен ди ба аьнна дІакхайкадьд из, цу тІарча дукхача положенешка Іалашду динах тешарийи культа гІулакх дерийи хьашташ. Паччахьалкхе вІашагІйодара хьакъехьа афгански общества башхалонашта эггара дикагІйоагІаш лерхІ доал дара президентски форма.

— Конституце проекта ялхлагІча керта тІара республика президентах йола положени эггара дукхагІа ювц, — йоах Абдул Вахед Сарабе. — 96 статья тІа аьннад: «Президент хорж Лоя Джерги яхачун голосаш дукхагІа хиларца бархІ шера йолча хана». Бакъда, из ха йоккха лерхІ дукканеша а, 4-и 5-и шу бакъахьа хет царна. Президента бехктокхамах йола статья Конституцена юкъеяхийта еза хьадда яхараш а ба.

Конституце проекта дукха йола идеяш хІанзле а кхоачашъяь я. Из эггара хьалха доагІа мехка дукххача уездашкеи провинцешкеи хиннача реальни событей кІийлен тІа хьахиннача коалицех. ХІанззе а кІезига доацаш масалаш доаладе йиш я «Кишлак — уезд — волость — провинци» яхача линегІа Афганистане лохера хьал лакхе доалаш коалиционни доал делга дегІадоагІаш хиларах.

Масала, хьаэцаргья вай Балх яхача провинце Кульдар яха уезд. Укхаза моттигерча доал дара органашта бартбара комиссешта кулгалдара, хІаьта иштта судахолла хержар оппозице кІезига боаца викалаш. Из бахьан долаш уезда еррига территоре тІа кхерамзле юхаоттаяьй. Цул совгІа, дукха ха йоацаш а тІехьа Іаьдала духьала къовсам лоаттабеш хинна герзаца кийчъенна формированеш хІанз цунгахьа а яьнна, уезде бандитех машар лорабеш я.

ХІаьта «пешаварски оппозици», вешта аьлча Пакистана территоре тІарча контрреволюционни партей лидераш а чІоагІа гІерт бартбара процесс йохае, диалог е тигац.

ЦІий Іоухийташ зуламаш дарал совгІа, НДПА политикана цхьаккха а альтернатива «пешаварски оппозице» лидераша йоалаяь ца хиларах Афганистане тамаш еш хІама дац. ХІаьта ховш ма дий алхха укх шера цу лидерашка Афганистана духьала тІом бара США-гара 630 миллион доллар кхаьчалга, хьатІадоагІача шера бІарчча миллиард лургда а йоах. ФуннагІа дале а, афганцаш теш оппозиционни викалашта юкъе хьаькъал котдаргхиларах, бартбара процессах уж хьакхетаргхиларах. Афганистана халкъо хьадда кхадж тосс машара тІехьа, из хургхиларах бола тешам бувц дукххача а даькъе мехка керда конституци тІаэцарца.

Владимир ИВАНЕНКО,
АПН соб. корр.

Китае тІеххьарча шерашка даь организационни гІулакхаш бахьан долаш Іилман тохкамаш деш йола база чІоагІъеннай, халкъа боахам технически эргбаккхара боарам лакхбеннаб.

ЯлхлагІча китайски пятилетка шерашка (1981—1985 ш.) экономика тайп-тайпарча доакъошка юкъера лаьрхІача 35 эзар гаргга Іилман разработка, изобретени, иштта технически эргаяккхара йола предложени юкъейоалаьй.

СУРТА ТІА: Сычуань яхача провинцера Фунзян яхача заводе арахецаш йола ультразвукови диагностика лаьрхІа прибораш. Мехкара 70 процент йола больницаши тохкама институташи цу тайпарча оборудова н е ц а Іалашъяь я.

Сыньхуа — ТАСС сурт.

Наурерча бIархIшерарча школе немций мотт хьехаш я Коваленко Людмила Викторовна. Диъ шу хьалха толаме чакхъяьккхар цо Л. Н. Толстоя цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхахьалкхен университета романо-германски филологе факультет.

— Са вахарца эггара лоархIаме хет сона укх шера бIаьстан юкхье са парте члена кандидаталла дIаэцар, — йоах Людмила Викторовнас. — Сайх бенна тешам бакъбе хьожаргья со.

Баркал хилда!

Хьамсара редакци, шун газете гIолла дег тIара баркал ала лов сона Назрановски районни больница болхлошта: хирургашта Ахушков Iалауддина, Чемурзиев Мусайна, генекологa Евлоева Мовлатхана, лора Шадыжева Марета.

Укх шера, июнь бетта гаьнна бийса яхача хана чIоагIа могашйоацаш хьайзар са нана. ЦIагIа сон сол зIамагIа бола вежарийи йижарийи мара бацар. КорзагIъьнна айса фу дергда ца ховш йисар со цхьан юкъа, тIаккха едда яха тхоай лоалахо Ажигова Хадчат оарцагIъьккхар аз. Цои цун воIеи хье ца луш больнице дIайигар са нана.

Хьалхарча минуте денз са наьна вахар бахьан долаш къовсам дIаболабир лораша. Операци е езача кхаьчар гIулакх. Бер кIалхардаккха аьттув баьннабеце а, са нана Iоажалах яккха низ кхаьчар аз лакхе бийцача хьинар долча наьха. ХIаьта лоро Шадижева Марета шийн цIий делар унахочоа тоха.

Лораш гоьза хиларах тха нана хIанз могашмаьрша я. Дика мел дар хилда больница болхлошта из бахьан долаш. Иштта доккха баркал ях аз тхоай лоалахочоа Ажигова Хадчата. Из ше Нана-турпал яха цIи лелаеш я. Цунна ца хайча, хьанна ховргда цхьа минут яха мара нана йоацаш дусаш хиннача тхогара хьал.

ХАЛУХАЕВА Рая,
Пхьилекъонгий - Юртарча юкъерча школа ялхлагIча класса дешархо.

УНАХЦIЕНО — ВАЙ ДЕЗАГIА ДОЛА РУЗКЪА

КПСС ЦК а СССР Министрий Совета а проект ювцаш

Хьал хувца деза

ХIанз советски халкъа хьалхашка доккхий декхараш латт КПСС XXVII съезда решенешца дувзаденна. Царна юкъе керттерадар да халкъа боахама гIулакхаш хувцар (перестройка яр), арахецаш йола продукци сихагIеи дикагIеи хьаяр. Съезда решенешка къаьстта белгалдаккха, аьнна, да халкъа унахцIено лораяра гIулакх. ХIаьта хIанз дукха ха йоаццаш араьннача «Бахача наьха унахцIено лораелга дегIадоаладара а СССР унахцIено лораяра шийтталагIча пятилеткеи 2000 шерага кхаччалца йолча юкъа перестройка яра а керттерча лостамий» КПСС ЦК, а СССР Министрий Совета а проекта тIа чIоагIа теркам тIабахийтаб профилактика елга тоадара, медицински кадраш кийчъяра, цар къахьегам вIаштIехьбаккхара, медицински Iилма дегIадоаладара, унахцIено лораеча учрежденешта материально-технически Iалашо яра.

Из гIулакх мишта латт Грознерча № 2 йолча берий больнице? КПСС ЦК а СССР Министрий Совета а проекта тIа да: «Дукха дарбан-профилактически учрежденеш во Iалашъяь я медицински оборудованеца, медикаменташца, инвентараца, унахошта гIулакх дара предметашца». Цу тIа яххача тайпара во да, тха больницера хьал. Хьалха хиннача городской больница корпусашка кIезиг-дукха юллаш. йилла я тха хIанзара больница. Бераштa лаьрхIа дарбан учреждени е йиш йолаш яцар из корпус, соматически отделенеш шоайла къоастаь йоацандаь. Цул совгIа корпус а цхьа оагIув чусатта а олаенна, аварийни хьал тIа я. Нагахьа санна, цхьан отделене хинна а, вирусни лазар хуле карантин йолаш моттиг хуле, тхо ала йиш йолаш дац из лазар кхыча отделенешка дIадаржаргдац, аьнна.

Цул совгIа, отделенешка дIайха хий дац. ИIаьххача хана больница цхьаккха тайпара хий доацаш хиннай. Бакъда, хIанз пасос а оттаяь, шийла хий да больнице. Оаха гIаддаха тIайицар проекта тIара: «Хоадам болаш хувца дIахьежаеча капитальни вложеней структура, эггара хьалхарча аргIагIа цу гIулакха лаьрхIа йоацача моттигашка дIанийсъяь йолча дарбан-профилактически учрежденешка реконструкци ярга, технически кердаяхарга, оттаьча, санитарни нормашка уж кхоачаярга а хьожаеш». ХIана аьлча, текущи ремонт е йиш йолаш дац тхо. цхьайолча кабинеташка болх бе кхераме болаш да уйнаш дохкаденна хиларах.

Белгалдаккха дезаш да — № 1 йолча соматически отделене болх беш унахцIено лораеш бола болхлой керттерча даькъе къона хиларн цар балха опыт йоккха йоацилгеи. Бераштa дарба де атта дац. Цудухьа, берий отделенешка болх беш хила беза бераши шоай болхи дукха безаш бола, а йоккха балха опыт йола а специалисташ. «Фельдшер, медицински йиша, фармацевт, санитарка — духхьала лора хьалхара гIончаш хинна ца Iеш, уж ба унахцIено лораяра коггIортолга ю звено». — яхача, Проекта тIарча положенешта раьза я со. Медицински болхлочун професси хержача сага ха деза, бе-башха доацаш болх бе йиш йоацалга. Станокашца а аппаратураца а боацаш, адамий организмашца, оамалашца, характерашца цар болх бувзабенна боландаь.

Цхьаькха ала ловра сона. Проекта тIа хьоадаь да болхлочун квалификацега, профессиональни компетентностага хьежжа алапи теларах лаьца. Из дукха ха хьалха денз даь хила дезаш гIулакх дар.

Проекта тIа мел дувцаш дар наьха унахцIено лораяра юкъедоаладол. медицински болхлой болхи унахцIено лораечара хьали дикагIча оагIорахьа хувцалургда.

П. ЕВЛОЕВА,
Грознерча № 2 йолча больница 1-ча берий соматически отделене заведующи.

Керттера гIулакх

«Бахача наьха унахцIено лораелга дегIадоаладара а СССР унахцIено лораяра шийтталагIча пятилеткен 2000 шерага кхаччалца йолча ханеи перестройка яра а Керттера лостамаш» яхача документа проект чIоагIа раьза хинна тIанийцар аз а, са новкъосташа — лораша а. Фуд оаха цу документа тIа керттера лаьрхIа белгалдаьккхар?

ТIеххьарча хана унахцIено лораеча балха лоархIам лохбеннаб, медицине ца боагIа нах дукхагIа хулаш боагIа. ХIанз, перестройка йолаелча а, дукхача шерашка хургба уж болх беш. ХIана аьлча, дипломаш дIа а даьха, дIабахийта йиш яц нийта а ца тоъаш бола болхлой.

...Цхьайолча факультеташка хьайибераш кIезига хилийтара, цхьайола ВУЗаш дIакъовлара дош къоастадолда, яха дешаш кхы хIама тIатоха дезаш дац. Укхаза ала деза медицински квалификаци яларах. Дийша баьнначул тIехьагIа, цхьан шера болх бе беза, йоах цу документо. Цул тIехьагIа юха а пачхахьалкхен экзаменаш дIалой мара, диплом дIадала йиш яц. Шу тоъаргйолаш ха я шийн балха керттердар довза а, болх бе а.

Боккха теркам тIабахийтаб документа тIа профилактически балха. СССР Минздраво арахийцад № 770 йола приказ. Цу приказа тIа дувц берригача бахача наха диспансеризаци еш медицински учрежденей, республикански, областной, краевой, больницаш. медицински ВУЗаш дакъа лаца дезаш хилара.

Тха республикански больнице оттаьй диспансеризаци яра план, вIашагIтехай специалистий — лорий бригадаш. Цар новкъостал дергда унахцIено лораеча районни учрежденей болхлошта юрташкарча наха диспансеризаци е.

УнахцIено лораеча учрежденей кулгалхо харжара эксперимент йича бакъахьа хет сона. Нагахьа санна 51 процент из тIаэцаш. 49 процент цунна духьала болаш болхлой хуле а, хержача кулгалхочоа ховрга, берриг нах шийна раьза ца хиналга, хьожаргва шийн балха методаш хувца, болх тоабе.

Кхы цхьаькха а белгалдаккха безам ба са. ХIара юрта фельдшерско - акушерски пункташ я. Материально царна новкъостал деш юрта Советаш я. хIаьта шоаш районни больницашта чуйоагIаш я уж. Проекта шоллагIча раздела «Фельшерско - акушерски лоархIам лакхбе», яхача дешашта, ер дешаш тIатехача бакъахьа хет сона: **«Фельдшерско - акушерски пункташ лелаеш йола средстваш центральни районни больницай заведующешка дIале», аьнна.**

Ш. ГАЦАЕВ,
республикански больница лор-кардиолог.

Профилактика лоархIам

Тха здравпункт йоккха еце а, цхьадолча деношка 20—30 саг воагIа укхаза цхьаццадола гIулакхаш дахьаш. Йолаш я керттера эшаш йола медицински оборудовани, наггахьа мара тхоай базови 8-ча поликлинике саг дIахьожаве везаш хилац тхо. Иштта гIулакхаш вIаштIехьадахар тха зIамигача коллектива толам ба аьнна хеташ да тхо.

ЦК КПСС а СССР Министрий Совета а «Бахача наьха унахцIено лораелга дегIадоаладара а СССР унахцIено лораяра шийтталагIча пятилеткеи 2000 шерага кхаччалца йолча ханеи перестройка яра а Керттера лостамаш» яха проект дог гIоздалаца тIанийцар оаха.

Теша лов цу хьакъехьа дика хувцамаш хургхиларах. Бакъда проекта тIа дика белгалдаьккхадац диспансеризацех цхьацца бахьанаш доахаш кIалхарабовла гIертача наха фу де деза. Цудухьа хьалхарча разделах «УнахцIено лораяра органий учрежденей керттера декхар да шоай ханнахьа, дизза а массанахьа а бахача наха дика медицински новкъостал дар. Из де лерхIаш болх вIаштIехьбаккхара прогрессивни формех кердача технологех, профилактика, диагностика, хIанзарча методех, средстваех хьинаре пайда а эцаш, унахцIено лораеча органий, учрежденей болх овлангара эргабоаккхалба» яхача дешашта «Цхьаккха бахьанах цхьаккха саг диспансеризацех мукъа ма воалийтала» яха дешаш тIатоха ловра сона уж эшаш а да, аьнна а хет.

Р. ДИДИГОВА,
8-ча поликлиника здравпункта заведующи.

ЛЯМЦЕВА АННА МАРКЕЛОВНА

89-гIа шу долалуш дукхача хана цамогаш хиначул тIехьагIа кхелхай 1920 шера денз КПСС член йола Лямцева Анна Маркеловна.

А. М. Лямцева яьй 1898 шера Симбирски губернерча Араповка яхача юрта. болхлочун дезале.

Къахьега йолаеннай 1910 шера г. Мариуполе швейни мастерске ученица йолаш. цул тIехьагIа болх баьб иккаш еча мастерске заготовщица-портниха йолаш. 1920 — 1921 шерашка ВЦИК-рча берий цIеноши моцал кхьчараши техкара йолча комиссе член, санитарни управлене берий цIеи заведующи хиннай.

1923 шера чакхъяьккхай Губернски Советски партийни школа Донецки губернерча г. Бахмуте. КП(б)У ЦК-ара курсаш г. Харькове 1926 шера.

1924 шера денз 1943 шерага кхаччалца А. М. Лямцева партийни советскии балха тIа хиннай. КП(б)У окружкома женотдела инструктор, КП(б)У райкома женотдела заведующи г. Мариуполе, ВКП(б) обкома женотдела заведующи г. Грозне, Азово-Черноморски края Чертковски зерносовхозеи «Светоч» яхача совхозеи политотдела начальника помощник, крайисполкома инструктор хиннай.

1943 шера денз 1955 шерага кхаччалца Ростовки областа юрта Совета библиотека заведующи, Шумилински мясосовхоза агрозооветкабинета заведующи хиннай.

Ерригача участкашка А. М. Лямцева цIена болх беш, принципиальни коммунист йолаш чакхъяьннай. Къахьегара тIера хиларца, гIулакхаца, нахаца, Iинмерза хиларца белгалйоалаш хиннай из.

1955 шера денз пенсе тIа йолаш салоIаш хиннай А. М. Лямцева. Боккха кхетама болх баьб цо кхувш йоагIача тIехьенна юкъе.

А. М. Лямцевана «За доблестный труд в ознаменование 100-летия со дня рождения В. И. Ленина» яха медаль еннай, цунна еннай «КПСС йола 50 шу» яха знак.

Анна Маркеловна Лямцева йиц ца луш даим тха дегашка латтаргья.

Новкъостий группа.

САЛОIАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТАДИ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.00. Химикий ДК халкъа духовой оркестра концерт. «Тха иллеши гIулакхаши — хьона Даьхе!».

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. 6.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. «Къулбаседа Кавказа композиторий ашараш». Концерт. 11.00. «КIай ладья». Шахматий клуб. 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. Массови ловзараш, викторинаш.

1 Мая цIерагIа беш. 8.00. Книгаш дезарий клуб. Книгай выставка. Книгаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 19.30. «ВIашагIкхетар» яха дискотека.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 11.00. «Знаней мехка». Журнал. 18.00. «УнахцIено» яха клуб. 18.00. «Хозачун дуне». Университет.

КIИРАНДИ

В. И. Ленина цIерагIа майда. 19.00. НГIАССР МВД оркестра концерт.

С. М. Кирова цIерагIа культуран салаIарен парк. Мехкдаьттан газен промышленноста болхлой Ден хетадаь массови ловзараш. 6.00. «УнахцIено» яха клуб. 9.00. Болх беш я аттракционаш. 10.00. Радиоконцерт. 14.00. «КIай ладья» шахматий клуб. 15.00. Духовой оркестра концерт. 16.00. Массови ловзараш, викторинаш. 18.00. Нохч-ГIалгIай госфилармоне симфонически оркестра концерт.

1 Мая цIерагIа беш. 8.00. Книгаш дезарий клуб. Книгай выставка. Книгаш хувцар.

В. И. Ленина цIерагIа ДК. 10.00. Ийллача наIарий Дн. 12.00. Мехкдаьттан газен промышленноста болхлой дехарех оттадаь радиоконцерт. 11.00. «Фаьлгийи приключенейи дунен тIа» яха киноклуб. 19.30. «30 баьнарашта...» салаIара сайре.

Н. К. Крупскаяй цIерагIа ДК. 15.00. «Къона ленинхо» яха берий кинотеатр. 19.00. Кагирхой салаIара сайре.

Сентябрера хаоттам

Ахка чакхдаьннад. ХIанз доал гуйренга дахад. Сентября хьалхарча декаде юкъера лаьрхIача августерчул ши градус шийлагIа хургья.

21-ча сентябре астрономически календарах гуйра хьатIайоагIа. Денош бийсаел лоацагIа хул. Каст-каста морхаш тIаух, гуйрана шийла догIаш делх, хIаьта кхоалагIча декаде дийнахьара юкъера фегара температура хьалхарча декадерчул пхи градус лохагIа хул. Къьастача шерашка сентябра кхоалагIча декаде малх хьежача, къьагача деношка йис юлаш моттигаш нийсъеннай. Укх тIеххьарча 60 шера Грозне сентябре эггара шийлагIа ди 1956 шера 26 сентябре хилар. Цу дийнахьа 2,6 градус шийла яр. Сентябре эггара дIайхагIа ди а 1956 шера сентябре цу пероидах хиннад. Цу дийнахьа 36,3 градус йIайха яр.

СССР Гидрометцентра хоамах НГIАССР-е гIолла бетта юкъера фегара температура дукхача шерашкарча юкъерча лоархIама гаргга я. Республика къулбаседен центральнии районашка дукхача шерашкара юкъера температура 17—18 градус йIайха хул, хIаьта къулбехьеи районашка 15 градус гаргга.

Бетта хургйола йоачаш дукхача шерашкара юкъерча лоархIама гаргга я. уж къулбаседен центральни районашка 31—36 мм. къулбехьеи районашка 50—61 мм, къаьсттача районашка 87 мм. кхоачаш.

Август бетта республика къулбаседен центральнии районашка йоачаш нормах йоагIачул дукха кIезигагIа хилар. Льатта тIера кхоачам хиллал тIоададаь дац, из оахама Iаткъаш да. Цу районашка сентябре а дукха догIаш ца делхаш екъа хургья.

А. СЕРДЮКОВА,
Грозный Гидрометбюро йоккхагIйола инженер-синоптик.

ФУТБОЛ

«ТЕРЕКА» КОТАЛО

Белгородерча «Салютаца» ловзале хьалха Грознера «Терек» йиъалагIча моттиге яр. Кхо ди хьалха цо шийн активе дIаязъьяр Новороссийске, моттигерча «Цементаца» ловзаш яьккха очко. ХIаьта ерригa цун очкош ткъаь ворхI яр. Ши очко «Терекал» хьалха яр Сарatovera «Соколи» Майкопера «Дружбеи», цхьа очко — Краснодарера «Кубань». Цхьабакъда, вай мехкахой цхьа матч кIезигагIа лайзабар турнирни таблице хьалхара ши мугI дIальацача командел.

Белгородцаш вай футболистел тоъал тIехьа ба. Цхьабакъда, матч дIайолаелча фусамдаьй наIараштa тIагIертар уж. цаI шоллагIчоа тIехьа атакаш е баьлар. Хеталора котбалар мара царна кхы хIама дагадоацаш санна.

Трибунаш тIа а сатем эттабар. ХьатIакхаьчар ловзара ткъаь пхийтталагIа минута. I. Садаева дIайолаяь атака хьаллаьцар В. Колядкос. ТIеххьара бургац О. Гладкега нийсъелар. Цо теха бургац хьалаца маганзар «Салюта» вратара. Счет 1:0 хилар.

ШоллагIа бургац грозненцаша чутехар 65 минут йоалача хана. Из даьр Садаев Iумар вар. Цул тIехьагIа белгалбаьлар А. Бондари О. Колядкои. Матч чакхъяьннача хана счет 4:0 яр.

«Терека» шийн активе ши очко дIаязйир. Ала лов «Терека» футболисташа цу дийнахьа мехка чемпионаташка ловзаш 1100 матч чакхъяьккхалга. Юбилейни вIашагIкхетаре вай команда мугIарашка лайзар ер спортсменаш: Р. Садыков, Г. Ласько, А. Суворов, Ю. Белоножкин, Ю. Шадиев, Т. Куриев, О. Гладкий, О. Хохленко, А. Бондарь, В. Колядко, I. Садаев.

* * *

ДIахойолх футболах йолча Нохч-ГIалгIайчен чемпионата яхьаш. Таханеи кхоанеи аргIанара тур хургья.

Чакхъяьннача туре «Вайнахо» счет 4:2 йолаш эшайир «Нефтехимик». Кхыдола ловзараш иштта чакхдаьлар: «Агропром» — «Колос» — 1:1. «Машиностроитель» — «Строитель» — 1:1. «Монтажник» — «Спартак» (Гудермес) — 2:0. «Нефтяник» — «Локомотив» — 3:1, «Даймохк» — «Динамо» — 2:1.

А. ИЗМАЙЛОВ.

Редактора зам.
М. М. ХАМХОЕВ.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙЙ!

АКАДЕМИКА М. Д. МИЛЛИОНЩИКОВА ЦIЕРАГIЧА КЪАХЬЕГАМА ЦIЕЧА БАИРАКХА ОРДЕН ЛЕЛАЕЧА ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ИНСТИТУТА 1987—1988 ДЕШАРА ШЕРА САИРИИНАРЧА ПОДГОТОВИТЕЛЬНИ ОТДЕЛЕНЕ ДЕША НАХ ДIАЭЦ.

Подготовительни отделене дIаэц 2 шерал кIезигагIа балха стаж йоаца халкъа боахама дерригача доакъашкара дикагIбола болхлой, колхозникаш, (царех тIеххьара шу уж хьахьожабеча предприяте болх баь хила деза) 1986 шера ноябре денз 1987 шера ноябрга кхаччалца йолча хана СССР Герзашцарча Низий мугIарашка гIулакх даь мукъабаьннараш.

Деша оттачарга хила деза документаш:

а) заявлени,

б) предприяте кулгалхочо, эскара даькъа командира енна направлени,

в) юкъера образовани хиларах дола документ (подлинник),

г) производственни характеристика,

д) 086-4 формах йола медицински справка,

е) къахьегама книжка копи,

ж) 3х4 бустамах дола 6 сурт (керта хIама ца тулаш).

Заявлени 15 сентябре кхаччалца дIаэц. Занятеш 1987 шера 1 октябре дIайоладу. Подготовительни отделени чакх а яьккха выпускной экзаменаш толаме дIаеннараш конкурсах боацаш дешара форме хьалха хержача специальностех института цхьоалагIча курсе дIаэц.

Шоаш ца кхетар хатта укх адресах: г. Грозный, Револющe пр., 21, приемни комисси, ком. 2-24, 2-26 (керда корпус), телефон: 936-174.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.30 — Ритмически гимнастика.
9.15 — «Спортлото» тираж.
9.30 — «Будильник».
10.00 — «Аз гIулакх ду Советски Союза!».
11.00 — «Iуйриййнара почта».
11.30 — «Путешественникий клуб».
12.30 — «Ашарий киоск».
13.00 — «Юртара сахьат».
14.00 — «УнахцIено».
14.45 — «ТIоми машари». Художественни фильм. 4-гIа сери. «Пьер Безухов».
16.20 — «Москва — Варшава» яха телетIийй.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «Новкъост илли». Ерригсоюзни телевизионни конкурс. Махачкалера передача.
19.25, 22.40 — «Кердадараш».
19.30 — «Белама гонахьа». Концертни студе Останкинора сакъердаме сайре.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Фотография в июле». Марыль Родович юкъе а йолаш фильм-концерта премьера.
22.45 — Яйга атлетика. Дунен чемпионат. Италера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — «Зарядка е дIаоттаI».
8.20 — «Баьццара молха». Мультфильм.
8.30 — «Кубаночка» яхача ВИА выступлени.
9.00 — «Эрсий къамаьл».
9.30 — Дунен музыкальни культура ганзера. Д. Шостакович. ИттлагIа симфони.
10.30 — В. Маяковске лирика.
11.05 — Служебни жIалеш леладар. СССР чемпионат. Вильнюсера передача.
11.35 — «СелаIад» яхача халкъа творчества телепрограммай дунен халкъашта юкъера фестиваль. «БIаьстан базарга вуга никъ». (Вьетнам).
12.00 — «Дунен кагирхойи».
12.35 — «Доккха мехкдаьтта». Телевизионни документальни фильм.
13.35 — Эрсий фортепианни ашараш.
14.10 — «Чува пурам лой оаш». Нравственни ихетам балар.
14.45 — «Дийна Iалам».
15.45 — ДIалокх виолончелиста Антона Менезиса (Бразили).
16.05 — «ТIеххьашкарча папта тIа». Мультфильмаш. 1, 2, 3-гIа выпускаш.
16.35 — «Возвращение». Телевизионни художественни фильма премьера. 1, 2-гIа сереш.
18.55 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Советски искусства оагIонаш. «Литературеи театри». 4-гIа фильм.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — Еза атлетика. Дунен чемпионат. ЧССР-ра передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Вариант «Зомби». Художественни фильм.
23.15 — «Кердадараш».

7 СЕНТЯБРЬ
I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — Футбольни обозрени.
9.05 — «ТIоми машари». Художественни фильм. 3-гIа сери. «1812 шу».
10.25, 16.00, 17.00 — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — Абхазски АССР Гагра яхача города «Афартын» цIи йолча иллеи халхареи ансамбла концерт.
17.15 — УССР Лакхехьарча Совета депутатаца, Артема цIерагIча Киевски производственни объединене слесарца Л. Кононенкоца дешархой вIашагIкхетар.
17.45 — Бородински тIема 175 шу дизарга. Документальни фильм.
18.15 — Сихдари перестройкеи. «Горизонт» яхача производственни объединене къахьегама коллектива совета балхах. (Минск).
18.45, 22.30 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Хоккей. «Канада кубок», Канада сборни — СССР сборни. Канадера передача.
20.40 — П. И. Чайковский. «1812 шу». Торжественни увертюра.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Бразилия». Кинопрограмма.
22.45 — «Балетах».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйриййнара гимнастика.
8.15 — Документальни фильм.
8.35, 9.35 — Слово о полку Игореве». Эрсий культура. 8-гIа класс.
9.05 — «Диплом хьаэца бокъо». Iилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Информатикаи вычислительни техникаи лардаш.
10.35, 11.40 — Биологи. 6-гIа класс.
10.55 — Iилмеи вахари.
11.25 — Iилма-довзийтара фильм.
12.00 — «Зомбе» вариант». Художественни фильм.
13.35 — Истори. 4-гIа класс.
13.55 — «Кердадараш».
14.00 — М. И. Глинка.
14.45 — Астрономи. 10-гIа класс.
17.10 — «Советски Союзе гIолла». Кинопрограмма.
18.10 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
18.15 — Хи чу тувсавалар. СССР-и США-и сборни командай матч.
18.35 — Еза атлетика. Дунен чемпионат. ЧССР-ра передача.
19.05 — Телефильм.
19.15 — «Нохч-гIалгIайче». Информационни программа.
19.30 — «Сердало» газета 1988 шера» (гIалгIай меттала).
19.45 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!»
20.00 — Л. Яхьяев. «Ши бIаьсти яьлча». Телевизионни спектакль.
21.00 — «Ха».
21.40 — Перестройка прожектор.
21.50 — «Мост через жизнь». Телевизионни художественни фильма премьера. 1-гIа сери.
23.05 — Кердадараш.

РАДИО

5 СЕНТЯБРЬ

6.40 — «Къахьегама ресурсаш. Мишта пайда эц царех?». Ачхой-Мартановски районера передача (нохчий меттала).
6.55 — Передачай программа.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.30 — Хоамаш.
10.15 — «Обществои закони». Радиожурнал (гIалгIай меттала).
10.35 — Ашараш (гIалгIай меттала).
11.00 — Къонал.
11.30 — «Бохабаь го» яхача А. Бокова романа оагIонаш.
12.40 — «Сатирически микрофон» (нохчий меттала).
13.00 — «Бригадни подряд — балха тIа» (гIалгIай меттала).
15.15 — «Перестройкаи практика: проблемаши соцамаши».
18.20 — «Ашарий почта» (гIалгIай меттала).
19.00 — Ашарий галерея. (А. Димаева иллеш).

6 СЕНТЯБРЬ

7.15 — Республикански газетий обзор.
7.30 — Передачай программа.
7.35 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана дукхаеза ашараш».
11.20 — Мехкдаьттаи газеи промышленноста болхлой Дена хетаяь ашарий программа.
15.15 — «Коммунисташ хьалха ба» (гIалгIай меттала).
16.00 — «Школьни глобус».
16.30 — «Къона тIехье» (нохчий меттала).

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДIАДОЛАДАЬД 1988 ШЕРА

«СЕРДАЛО»

ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тIехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителя — 2-85-07; бехктокхама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописни бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка